

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Klára Šebestová

**Křesťanství – jeho zrod a dnešní podoba, význam a role
v současné společnosti**

Olomouc 2018

Vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a dalších zdrojů informací, které jsou v práci citovány a uvedeny v seznamu literatury na jejím konci.

V Olomouci dne 18. dubna 2018

.....

Klára Šebestová

Na tomto místě bych chtěla ráda poděkovat především svému vedoucímu práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D., za jeho vstřícnost, odborné vedení, spolupráci a velmi podnětné rady, které mi poskytoval v průběhu vypracování mé bakalářské práce. Zároveň bych také chtěla poděkovat svému příteli Jiřímu a kamarádce Veronice za psychickou podporu a motivaci.

Obsah

Úvod	5
1 Zrod křesťanství	6
1.1 Ježíš	8
1.2 Bůh	10
1.3 Bible	11
1.4 Obraz prvotních křesťanů.....	13
1.5 Zkoušky pevnosti víry	15
2 Formování církve	18
2.1 Vnitřní rozpory	20
2.2 Nikajský koncil a svatá Trojice	21
2.3 Vatikánské koncily	24
3 Křesťanství v dnešní podobě i s ohledem do minulosti	26
3.1 Role křesťanství v současné společnosti	27
4 Vánoce	30
4.1 Význam Vánoc v současné společnosti	34
5 Velikonoce	36
5.1 Význam Velikonoc v současné společnosti	40
6 Možné využití tématu v edukačním prostředí	42
6.1 Zařazení tématu do Rámcových vzdělávacích programů a očekávané výstupy žáků	43
6.2 Návrh vyučovacích hodin.....	44
Závěr	47
Referenční seznam	49
Prameny a literatura	49
Elektronické zdroje	53
ANOTACE	56

Úvod

Naše evropská kultura stojí na principech křesťanského náboženství, které formovalo její identitu. Z pohledu dnešní společnosti se však vědomí o tomto křesťanském dědictví vytrácí. Příčinou může být nárůst lhostejnosti či agnosticismu. Také mne zaujaly křesťanské svátky a jejich vývoj do dnešní podoby. To vše je důvod k tomu, proč jsem se začala věnovat studiu Bible a zkoumání jejího obsahu. Logicky to přispělo k výběru tématu k mé bakalářské práci, tedy jak se křesťanství zrodilo a co přineslo společnosti.

Mým cílem je podat ucelený obraz o původu křesťanského náboženství a jeho významných událostí s dopadem na současnou společnost, čemuž bude věnována podstatná část mé práce. Dále se pokusím poukázat na proměny církve a postihnout její vývoj. Ráda bych, aby vedlejším efektem při čtení mé práce bylo povzbuzení a chuť zajímat se a přemýšlet o pravém původu a kořenu věcí. Přínosem této práce bude zjištění, co Bible doopravdy říká.

Práce se nezabývá současnými křesťanskými církvemi, organizacemi ani náboženskými hnutími či sektami. Nezabývá se křesťanstvím v průběhu středověku, postihuje pouze jeho zrod a dnešní podobu. Bakalářská práce vychází ze studia jak primární, tak sekundární literatury. Hlavními prameny práce byly světové i české encyklopedie a Bible. Při psaní této bakalářské práce jsem využila vědeckých metod analýzy a syntézy informací.

Bakalářská práce je členěna do šesti kapitol s podkapitolami. V první části své práce se nejprve zaměřím na zrod křesťanství, následně představím klíčové osobnosti tohoto náboženství a přiblížím pohled na hodnoty prvotních křesťanů a jejich nešťastné osudy.

V druhé kapitole podrobněji popíšu dogmatický základ nauky o Boží Trojici v rámci prvního křesťanského koncilu a budu zkoumat různé názory na její podklady. Následující část této kapitoly se bude v krátkosti zabývat i posledními dvěma koncily.

V další části práce se pokusím postihnout dnešní podobu křesťanství a její roli v současné společnosti. V páté a šesté kapitole bude větší pozornost věnována dvěma nejhlavnějším křesťanským svátkům, které staví na událostech zrození a smrti zakladatele křesťanství. Zaměřím se na jejich původ, budu se zabývat jejich tradicemi a zvyky a zhodnotím jaký mají význam pro dnešní společnost.

V samotném závěru své bakalářské práce se budu snažit o zakomponování tématu práce do učiva základní i střední školy, neboť je práce psaná na pedagogické fakultě.

1 Zrod křesťanství

Křesťanské náboženství bylo ve svých počátcích úzce spjato s judaismem a lze říci, že z tohoto náboženství vychází, avšak jeho podoba je v lecčems jiná. Obě vyznání víry se během prvního století rozcházejí a nabírají své vlastní podoby. I tak můžeme pozorovat různé paralely mezi nimi, osoba Ježíše se vyskytuje v obou případech, ačkoliv každé vyznání k němu staví vlastní pohled.

Židovský národ chápe Ježíše jako jednoho z mnoha proroků, zatímco Ježíšovi stoupenci jej vzývají jako zachránce židovského národa, Mesiáše, o kterém Bůh prorokoval již o mnoha století dříve. Mesianismus patří mezi ústřední náměty křesťanského i židovského myšlení (Drška, Suchánek, 2013, s. 15).

Je logické, že první stoupenci a učedníci Ježíše byli lidé židovského původu, tzv. židokřesťané. Zpočátku zůstávali věrní své židovské společnosti, dodržovali náboženské tradice a navštěvovali jeruzalémský chrám (Drška, Suchánek, 2013, s. 16). Tento chrám byl posvátným obětním místem, střediskem kultury a náboženského vyučování i centrem politického života (Vlková, 2004, s. 26, 38). A právě zde začali židokřesťané šířit zprávy o zrození Ježíše a jeho poslání. Jejich cíl byl vcelku jasný, přesvědčit co největší počet židovsky smýšlejících lidí včetně jejich náboženských vůdců o Ježíšově pravosti a získat si je na svou stranu. To se ovšem nepovedlo a tím započala éra samostatně se vyvíjející nové náboženské skupiny, která se stala terčem nejen židovské, ale i světské nenáboženské společnosti (Drška, Suchánek, 2013, s. 16-17).

Dnes lze konstatovat, že křesťanství vzniklo jako nežádoucí odnož židovského náboženství. Tato nově vznikající skupina čítala ve svých počátcích na téměř pět tisíc stoupenců, pocházejících většinou z Jeruzaléma. Díky tomu měli obrovskou naději a vysoký potenciál rozšířit se do více oblastí. Jejich rozmachu však bránili židovští náboženští vůdci.

Příčiny, proč proti nim tak tvrdě zasahovali (příkladem může být ukamenování helénistického křesťana Štěpána, který se tak stal prvním mučedníkem), lze hledat ve sporech mezi nimi, jeruzalémskými křesťany a helénistickými Židy, kteří nepocházeli z Jeruzaléma, nýbrž z oblastí nacházejících se mimo Palestinu. Tito tzv. helénističtí Židé nebrali vážně tradiční judaistickou praxi s mnoha jejími příkazy, zákazy a zásady vycházejících nejen z Mojžíšského zákona, ale i z vlastních příkazů či zákazů, a nebyli zcela ochotni ji důsledně dodržovat ve všech ohledech. Proto byli také ochotni přijmout Ježíšovo učení, neboť měli zato, že jeho příchodem se tyto příkazy a zákazy ruší (Vouga, 1997, s. 45-46, 160).

Jejich příchod znamenal větší odklon od mojžíšských zákonů i ze strany jeruzalémských křesťanů, když vyhráli diskriminační spor, jak tomu dokazují například Skutky 6:1-5. Přesto byla tato skupinka nyní již helénistických křesťanů nucena odejít z Jeruzaléma. Díky tomu se tak křesťanství rozšířilo do vzdálenějších oblastí, zejména v Sýrii, kde v syrské Antiochii vzniklo centrum těchto vyhnaných helénistických křesťanů (Vouga, 1997, s. 43).

Do tohoto nově vznikajícího proudu začali být přijímáni i lidé nežidovské víry, tzv. pohané či jinak nazývaní bohobojní, kteří ač chovali k judaismu jisté sympatie, odmítali dodržovat jejich zásady. Významnou roli zde sehráli apoštolové Pavel z Tarsu a Šimon Petr. Přiváděli tyto pohany do křesťanského světa, čímž vznikla další větev tzv. pohanokřesťanů.

Petr přijal do křesťanského společenství prvního nežidovského člena, důstojníka Kornélia a Pavel měl veliký podíl na tom, že se křesťanství vymanilo z židovského stínu a stalo se přístupnějším pro všechny lidi (Drška, Suchánek, 2013, s. 16-19; Pavlincová a kol., 1994, s. 126).

Definitivním bodem rozchodu mezi židovským a nově se formujícím křesťanským náboženstvím se stala krvavá židovská válka kolem roku 60 našeho letopočtu, čítající na milion obětí.

Židovská společnost byla tehdy vystavována tlakům jak ze strany politického prostředí římské říše, tak z vlastních řad svého náboženského přesvědčení. Tento konflikt přispěl k jejímu ostrému vymezování vůči všemu cizímu, co se neshodovalo s jejich židovskou vírou.

Při těchto bojích byl zničen Jeruzalémský chrám, posvátné centrum židovského života. Židé vyčítali křesťanským stoupencům, že se od těchto sporů distancovali a nepodpořili je. Angažovanost Ježíšových zastánců byla mizivá, neboť důkladně dodržovali duchovní priority, které nebyly v souladu s vojenskými snahami. Těmito postoji proti sobě zesílili židovský odpor, který vyústil v jejich pronásledování. Tato skutečnost je od sebe navždy rozdělila (Drška, Suchánek, 2013, s. 20-22).

1.1 Ježíš

Za zakladatele křesťanského náboženství lze právem považovat Ježíše, jenž je doložitelnou historickou osobností. Vytváří nezpochybnitelný základ, na nějž se odvolávají všechna křesťanská společenství.

Jeho narození se datuje přibližně kolem roku 2 př. n. l. Přestože Ježíš později získal přízvisko z Nazaretu či Nazaretský, narodil se v judské provincii v městečku Betlém za vlády římského císaře Octaviana Augusta a judského krále Heroda Velikého. Ježíšova matka a nebiologický otec Josef žili v galilejském Nazaretu, avšak kvůli výnosu císaře Augusta o sčítání lidu se museli jít zapsat do Betléma, svého místa narození (Tretera, 1993, s. 18; Lukáš 2:1-7).

Ježíš se narodil jako palestinský Žid a s tím souviselo i dodržování židovských tradic a předpisů. Podstoupil obřizku, slavil židovský svátek Pascha (hebrejsky *pésah*, řecky *pascha*) a chodil v sobotu do synagogy, kde později vyučoval a kázal Písmo, zatím pouze Starou Smlouvu (Ziólkowski, 2001, s. 267; Tretera, 1993, s. 18-19).

Zprvu pracoval jako tesař v Nazaretu. Kolem roku 29 n. l. za vlády římského císaře Tiberia a judského krále Piláta Pontia se nechal pokřtít Janem Křtitelem. O tomto činu pojednávají všechna čtyři evangelia, z čeho lze usuzovat, že šlo o velmi významnou událost. Apoštolové uvádějí skutečnost, že po Ježíšově křtu se otevřela nebesa, kdy se Svatý Duch v podobě holubice snesl na Ježíše a ozvalo se „*Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.*“ (Matouš 3:17). Následně potom začala jeho misijní cesta a veřejné vyučování o příchodu Božího království, přicházející spáse a zbavení zotročení, utrpení a smrti, kterou zprvu zaměřoval na město Kafarnaum v Galileji (Brown, 1998, s. 25, 181).

Zároveň také přijal označení Mesiáš, čímž se rozumí, že je *Pomazaný*. Přídomek Pomazaný pochází z hebrejského *Masiach* a je ekvivalentem řeckého slova *Christos* neboli Kristus. Tímto označením Ježíš získal přízvisko Kristus jako obdobu jeho vlastního jména (Fitzmeyr, 2000, s. 18-19, 286). Zvláštním termínem *pomazaný* lze rozumět, že Ježíš byl *vyvolený*. Ježíš byl Bohem přislíbený a vyvolený potomek krále Davida, jehož úkolem bylo spasit židovský národ, vykoupit hříšné lidstvo a založit novou smlouvu mezi Bohem a lidstvem (Horyna, Pavlincová, 2011, s. 146-147).

Ježíš pověřil kazatelskou službou z tisícera zástupců svých 70 učedníků, z nichž vybral 12 učedníků jako své blízké spolupracovníky na základě dvanácti izraelských kmenů

(Pavlincová a kol., 1994, s. 125). Těm se později dostalo titulu apoštolové (z řeckého *apostolos* = poslaný, vyslaný).

Ježíšovo vyučování bylo četné na nejrůznější podobnosti, pomocí kterých přibližoval svou nauku lidem, a jejichž hlubší pochopení více sděloval svým dvanácti učedníkům (Tretera, 1993, s. 18). Velký význam má Ježíšův výklad Desatera Božího přikázání, jež je uveden ve 2 Mojžíšově 20:2-17. Jde o morální kodex, který obdržel izraelský lid od Boha a na kterém lpěli zejména farizejští učitelé. Ti se považovali za nejlepší znalce Starého Zákona a Boží Desatero rozšířily o řadu nových příkazů a zákazů a vyžadovali jejich nejpřísnější plnění. Ježíš jejich učení značně redukoval a shrnul Desatero do dvou největších přikázání, tzv. přikázání lásky. První přikázání je milovati Boha celým srdcem, duší, myslí a silou, a to druhé přikázání je milovati svého bližního jako sám sebe (Pavlincová a kol., 1994, s. 202; Matouš 22:37-39).

Velkou část svého vyučování Ježíš zaměřoval právě na příchod Božího království. Toto království lze vyjádřit jako Boží vládu nad člověkem, v jejíž čele stojí Ježíš. Mezi její úkoly bude mimo jiné patřit dohled nad jednotlivci i celého národa a vykonávat rozsudky nad jejich chováním. Po apokalyptickém Božím zásahu se tato vláda plně projeví s nastolením pokoje, spravedlnosti, míru, hojnosti a harmonie pro všechny, kdo uznaly a projevovaly víru v Boha. Členy této vlády mohou být pouze vybraní lidé (Fitzmeyr, 2000, s. 54-56). Boží království je prvkem spásy, která se projevuje jako osvobození od veškerého zla.

Osoba Ježíše a jeho vyučování se nezamlouvala předním židovským kněžím a znalcům zákona, tzv. farizeům a saduceům, kteří jej označovali jako podněcovatele politických nepokojů a začali usilovat o to, aby se Ježíše zbavili (Tretera, 1993, s. 18-19; Marek 3:1-6; Lukáš 6:7-11).

Konečným rozhodnutím Piláta Pontia, který vydal rozsudek smrti na základě toho, co si přál židovský lid, byl Ježíš odsouzen k popravě na Golgotě v Jeruzalémě za městem v pátek roku 33 n. l. během židovského svátku Pesach. K jeho zatčení a odsouzení přispěl jeden z dvanácti apoštolů, Jidáš Iškariotský, který svého učitele udal za 30 kousků stříbrných (tehdejších platidel). Za svůj zločin byl zbaven apoštolátu a na jeho místo bylo zvolen Matěj. Sám se poté pravděpodobně oběsil. Podle očitých svědků došlo ke zmrtvýchvstání Ježíše v neděli, třetí den po jeho smrti (Tretera, 1993, s. 18-19; Fitzmeyr, 2000, s. 19; Matouš 26:15, 27:5; Skutky 1:23-26; Lukáš 9:22).

Pochybnost o historicitě Ježíšovy osoby, která byla založena na nedostatečných podkladech se objevila na přelomu 18. a 19. století a v počátcích 20. století. Tyto pochybnosti byly zcela vyvráceny. Jako první se objevily ve Francii a dále pak byly umocněny mytologickou školou na kterou silně působil tzv. hyperkriticismus (přehnaná kritika a podezírání veškerých antických pramenů). Názory, které se objevily v mytologické škole, lze zařadit jako oficiální teorii sovětských ateistů (Pavlincová a kol., 1994, s. 203).

Jako historicky žijící osobnost, je Ježíš doložen v řadě několika knih římských historiků i spisovatelů. Ježíšovu historičnost například potvrzuje židovský kněz a historik Flavius Iosephus ve svém díle *Židovské starožitnosti* a římský historik Publius Cornelius Tacitus ve svých *Letopisech*, jejichž zprávy říkají, že ve starověku nebyl nikdo, kdo by pochyboval o jeho existenci. „*Jistý Ježíš, člověk čaroděj, může-li být opravdu nazván člověkem, ... kterému jeho učedníci říkají Boží syn ... Pilát ho odsoudil ... A ani dnes není plemeno těch, kteří si po něm říkají mesianisté, vymřelé.*“ (Macropaedia, 1976, svazek 10, s. 145).

Mezi další spisovatele potvrzující Ježíšovu existenci lze zmínit osoby jako je Gaius Suetonius Tranquillus, který o něm píše ve svém díle *Životopisy dvanácti císařů* či Gaius Plinius Caesilius Minor, jenž se o Ježíšovi zmiňuje ve svých *Dopisech* (Ziólkowski, 2001, s. 263-265). O jeho existenci svědčí také nálezy Kumránských svitků nalezených v jeskyních podél pobřeží Mrtvého moře mezi Izraelem a Jordánskem, jejichž stáří se datuje mezi lety 200 př. n. l. až 68 n. l. (Šolle, 1996, s. 16).

1.2 Bůh

Ježíš kázal víru a věrnost nejen ke své osobě, ale především k Bohu, ke svému otci, jenž je původcem všeho. Svůj vztah k němu dokládá důvěrným oslovením otče, z hebrejského *abba* (Pavlincová a kol., 1994, s. 125).

Známe-li Synovo jméno – Ježíš, měli bychom znát také jméno jeho Otce, Boží jméno. V hebrejsky psaném Starém Zákoně je Boží jméno zapsáno pomocí čtyř písmen, které se do latinky překládají jako YHWH či JHVH. Užívá se pro ně pojem tetragram či tetragrammaton.

Nedochovala se výslovnost tohoto jména, proto vznikly nejrůznější překlady: *Yahweh*, *Jahveh*, *Jehovah* či nové překlady, které vypouštějí poslední němou souhlásku a vznikají tak jména *Yahwe*, *Jahve* a *Jehova* (Ziólkowski, 2001, s. 195-198).

Katechismus katolické církve se o tetragrammatonu JHVH zmiňuje jako o tajemném jméně, jehož význam je *Jsem, který Jsem* v mírných obměnách (Katechismus katolické církve, 1995, s. 68).

Katolická encyklopedie předkládá rozbor Božího jména, o kterém píše, že je *Jehovah*. Uvádí, že je to vlastní, jediné, velké, správné a slavné jméno Boží. Ve Starém Zákoně je toto jméno uvedeno na více než šesti tisících místech a vyskytuje se častěji než jakékoliv jiné Božské jméno. Septuaginta (první překlad Písma z hebrejštiny do řečtiny) a Vulgata (první překlad Písma z řečtiny do latiny) mu udělují obecné jméno *Pán* či *Dominus*, vycházející z řeckého *kyrios*. Stejně je to u židovského označení *Adonai*. Křesťanští i židovští spisovatelé se shodují na tom, že jde pouze o zastupující označení Božského jména, o jedny z nejčastějších božských titulů. Podle rabínské tradice se skutečná výslovnost Jehovy přestala používat v době zničení Jeruzalémského chrámu (The Catholic Encyclopedia, 1913, svazek 8, s. 329; Vlková, 2004, s. 57, 63).

I v mnoha překladech Bible do českého jazyka je Boží jméno nahrazováno. V Bibli v Překladu 21. století je ve výchozím textu uvedeno, že Boží jméno JHVH, je nahrazováno titulem *Hospodin* z důvodu české překladatelské tradice (Bible Překlad 21. století, 2009, s. 8). Podobně je to také zapsáno ve vysvětlivce k *Českému ekumenickému překladu Bible* (Český ekumenický překlad Bible, 1993, s. 12). Další překlad Bible, *Písmo svaté Starého Zákona* v překladu Josefa Hegera, užívá na všech místech Boží jméno *Jahve* (*Písmo svaté Starého Zákona* v překladu Josefa Hegera, 1956).

1.3 Bible

Ústřední knihou křesťanského náboženství je Bible, jiným označením též *Písmo svaté*, což je svazek náboženských knih. Lze říci, že jde o společné dílo Boha a člověka, jehož hlavním autorem je Bůh, člověk pak autorem vedlejším. Za úvahu stojí, který název svazku je přesnější.

Židovský název pro označení knih vycházel z hebrejštiny, ze slov psát (*sáfar*) a spisy (*sefárím*), a obě tato slova se nejvíce blíží pojmu písmo. Bible pochází z řeckého slova *biblia* a tímto termínem se označují knihy, avšak původ tohoto slova je mnohem hlubší (Ziólkowski, 2001, s. 14-16).

Text inspirovaný Bohem se psal na papyrové svitky, které se dovážely z Egypta do Řecka nejčastěji přes přístav Byblos. Řekové však nepřijali název papyrové svitky k označení

knih a přejali k nim označení jménem přístavu, čímž zadali nový název pro knihu. Přesto ale v řeckém překladu nenalezneme slovo *biblia*, ale pouze slova nejvíce se blížící hebrejským pojmům „Písmo“ (*séfer*) či „Pisma“ (*séfárim*).

Termín Bible k označení sbírky se rozšířil s křesťanskou expanzí a v jeho nejrůznějších podobách jej užívá většina zemí, např. *La Bibbia* (Itálie), *la Bible* (Francie), *the Bible* (Spojené království), *die Bibel* (Německo), *Biblia* (Polsko).

Nejpřesnějším označením však nadále zůstává Písmo svaté, neboť takové označení se vyskytuje v knize nejčastěji (Ziólkowski, 2001, tamtéž). Pracují s ním zejména apoštolové, např. apoštol Jan: „*Kdo věří ve mne, proudy živé vody poplynou z jeho nitra, jak praví Písmo.*“ (Jan 7:38), apoštol Petr: „*Neboť v Písmu stojí: Hle, kladu na Siónu kámen vyvolený, úhelný, vzácný; kdo v něj věří, nebude zahanben.*“ (1. Petrův 2:6) či apoštol Pavel: „*Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu.*“ (2. Timoteovi 3:16-17).

Zpravidla se Pisma rozdělují do dvou základních oddílů, Starého a Nového Zákona. O celkovém počtu knih se vedou spory, avšak původní náboženské spisy udávají konečný výsledek, a to 66 inspirovaných knih.

Starý Zákon lze též nazvat jako Stará Smlouva či hebrejské Písmo a skládá se z 39 knih, uznaných v roce 86 n. l. na farizejském sněmu v Jabně. Židovské náboženství uznává jen tuto část Pisma, z toho důvodu se jí také říká Bible židovská. Jejím obsahem jsou Mojžíšské zákony či Proroci, obsahuje též Desatero Božích přikázání (Tretera, 1993, s. 27-29).

Nový Zákon byl napsán řeckým jazykem a lze jej obdobně nazývat Novou Smlouvou obsahujících 27 knih. Jejím základem jsou čtyři evangelia (z řeckého slova *eu angelion* = radostná zpráva), která sepsali Matouš, Marek, Lukáš a Jan, v nichž líčí Ježíšův život a jeho učení o záchraně lidí. Dále zde nalezneme Skutky apoštolů, kteří mapují přibližně prvních dvacet let prvotního křesťanství po Ježíšově smrti a apoštolské dopisy, tzv. epištoly (Tretera, 1993, tamtéž; Drška, Suchánek, 2013, s. 22).

Lze opět polemizovat, které označení dvou částí jednoho celku je to přesnější. Ziólkowski ve své knize Nejtěžší stránky Bible uvádí rozbor původu slov. Slova zákon a smlouva v průběhu vývoje a významu na sebe navazují. Zákon vychází z latinského slova *testamentum*, což je překladem řeckého *diathéké*, které je následně překladem hebrejského *berít*, jehož význam je smlouva. Na tomto překladatelském vývoji lze jasně vidět odchylky

v původu slov jejichž význam je však totožný. „Zákonem“ lze rozumět obsah slov, „smlouva“ naproti tomu odkazuje spíše na fakta (Ziólkowski, 2001, s. 17-18, 21).

Označení „Stará“ a „Nová“ vychází z biblických událostí, neboť křesťanské i židovské náboženství je založeno na uzavírání smluv mezi Bohem a lidmi (2 Korintským 3:14; Jeremijáš 31:31). Nejpřesnějším označením pro rozdělení svatého Písma je tedy Stará a Nová smlouva.

Počátek vzniku Písma lze datovat do druhého tisíciletí př. n. l. a celkově byl soubor dokončen kolem roku 100 n. l., kdy zemřel Jan, poslední z dvanácti apoštolů (Ziólkowski, 2001, tamtéž).

Prvotní křesťané nepoužívali Bibli takovou, jakou známe v dnešní době. Novozákonní část ještě nebyla ucelena do své nynější podoby a k vyučování se používalo Písmo hebrejské. Části Nového zákona, převážně evangelia a dopisy učedníků, kolovaly mezi věřícími v podobě svitků v mnoha již převážně řeckých opisech (Lane, 1996, s. 8).

V důsledku opisů a překladů Bible během dějin může nastat skutečnost, že se některé její pasáže pozmění či špatně vyloží či dojde k jejich autorské záměně a povedou tak ke špatnému porozumění. K tomuto problému se vyjádřil Marion Simms ve své knize *The Bible From the Beginning (Bible od počátku)* kde tvrdí, že Bible je jediná ze starověkých knih, která je jasně a pravdivě doložená, což se nedá říci o jiných antických rukopisech jako jsou například díla Homéra či Platóna, kde může dojít k záměně autora či nejasných termínů (The Bible From the Beginning, 1929, s. 74-76).

O pravosti biblických knih se lze přesvědčit ve sbírce ranných papyrusových rukopisů biblických textů Chestera Beattyho nalezené v roce 1931. Tyto papyry jsou spolehlivým dokladem toho, že jejich texty jsou pravé a ve shodě s dnešními překlady Bible a úplností jejich textů, neboť pochází z dřívější doby. Ve Starém ani Novém zákoně nejsou žádné podstatné odchylky a nikde nenalezneme vypuštěné či přidané pasáže, jež by zásadním způsobem ovlivnila daná fakta nebo celou křesťanskou nauku. Ty nepatrné odchylky, které lze v textech najít se týkají pouze slovosledu nebo nesprávně použitých slov (The Chester Beatty Biblical Papyri, 1933, s. 15).

1.4 Obraz prvotních křesťanů

Označení křesťan vzniklo v syrské Antiochii v polovině prvního století z řeckého slova *christianoí* v překladu křesťané či kristovci. Křesťan není odvozeno od slova křest, ale vychází

z latinského názvu *christianus*. Slovo křest je ekvivalentem řeckého výrazu *baptisma*, což v překladu znamená ponoření (Tretera, 1993, s. 20).

První užití výrazu křesťanství je historicky doloženo u biskupa Ignatia z Antiochie, který takto označil ty lidi, kteří následují Ježíše Krista. Bezpochyby tak vychází z *christianoí* v návaznosti na řecké *christianismós*, čili křesťanství (Pavlincová a kol., 1994, 124).

Ježíšovi vyznavači se výrazně lišili od tehdejší společnosti, což vyvolávalo vlnu obdivu i znepokojení. Mezi základní priority raných křesťanských obcí patřila zejména rovnost a ochota pomáhat. Princip všeobecného kázání všem lidem bez rozdílu pohlaví či původu a rozsáhlá charitativní a sociální činnost stavěla tuto společnost k upřímnému obdivu. Ve velké míře se také pyšnili vzorným a spořádaným životem, pracovitostí, láskou k lidem a výbornými mezilidskými vztahy, propracovanou organizací, striktním vztahem k majetku a morální bezúhonností. To vše jim zajišťovala oddaná víra a vysoké morální zásady. Jejich způsob života se tak stával více než příkladným (Drška, Suchánek, 2013, s. 29-31).

Archeolog Miloš Šolle se k tomu vyjadřuje obdobně, vidí podstatu prvotního křesťanského společenství spočívající v pospolitě, solidaritě a naslouchání Ježíšově učení ať už přímo od něj či prostřednictvím jeho učedníků. Solidarita se zde projevovala jako společenství majetku, kdy věřící prodávali svá vlastnictví, jejichž výtěžek rozdělovali potřebným, nikoliv podmíněně či příkazem, nýbrž dobrovolně (Šolle, 1996, s. 19).

Důvodem proč se proti nim tehdejší společnost stavěla s odporem a nelibostí bylo jejich stranění se společenského života, světských požitků a slavností (například gladiátorských her v Cirku) a slavení velkých svátků. Ačkoliv bylo vedení římské říše vcelku tolerantní vůči nejrůznějším formám náboženství, existovali situace, které u Ježíšových vyznavačů nestrpěli. Za největší prohřešky správa římské říše považovala jejich odmítnutí účasti na náboženských obřadech a přinášení rituálních obětí, tím druhým, mnohem vážnějším důvodem, bylo odmítnutí vzdát božskou úctu římskému císaři, přestože mu zachovávali loajalitu a chovali k němu úctu. Řídili se Ježíšovou zásadou zapsanou v Markové evangeliu: „*Ježíš jim řekl: „Co je císařovo, odevzdejte císaři, a co je Boží, Bohu.“ Velice se nad tím podivili.*“ (Marek 12:17).

Ke značnému nepochopení ze strany pohanské společnosti přispěl i fakt, že křesťané byli ochotni i za svou víru i zemřít, což potvrzuje velký zástup tzv. mučedníků. Věřili, že se nemohou včlenit do zkaženého hříšného světa a přizpůsobit se modloslužbám (Drška, Suchánek, 2013, 31-33).

Vysvětlení, proč se prvotní křesťané chovali tak neobvykle a proč si udržovaly rázný odstup od tehdejšího způsobu života a myšlení společnosti, lze hledat ve víře o druhém příchodu Ježíše Krista. Jejich přesvědčení výborně shrnul autoři Drška a Suchánek: „*Jejich cílem nebylo přizpůsobení a proniknutí do římské společnosti. Právě naopak – v náboženských představách raných křesťanů panovalo přesvědčení, že příchod Ježíše Krista představuje závěrečnou etapu lidských dějin (tzv. eschatologie). Po Ježíšově smrti, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení bude lidstvu poskytnuta poměrně krátká doba na to, aby přijalo jeho poselství, a následně Ježíš přijde podruhé jako král v plné slávě a s mocí, aby odměnil své věrné věčným životem ve své blízkosti, a potrestal nehodné a hříšné věčným zatracením. V perspektivě těchto představ nebyl prostor pro jakékoliv ústupky a kompromisy s „hříšným světem“... Členové církve nechtěli riskovat ztrátu vlastní duše a naopak vynikali připraveností dosvědčit svoji víru i za cenu trestního postihu.*“ (Drška, Suchánek, 2013, tamtéž).

1.5 Zkoušky pevnosti víry

Přestože byla křesťanská komunita zpočátku ponechána bez výraznějších trestních postihů, vše se změnilo příchodem císaře Nera, který toto náboženství bytostně nenáviděl. Projevilo se to jeho příkazem všechny Ježíšovy vyznavače najít a krutě popravit. Stalo se to během rozsáhlého požáru Říma v roce 64 a za žháře byl považován sám Nero. Aby skryl svou vinu, označil křesťany jako původce založení požáru (Vouga, 1997, s. 83-84, 158). K jejich krvavým popravám stačilo pouhé přihlášení k víře, mnohdy k nim docházelo i pouze na základě udání a pomluv. Po jeho smrti se situace zklidnila, avšak politický odpor vůči křesťanům přetrvával. Ten se opět projevil přijetím prvního právního postupu proti křesťanské společnosti od místodržitele Plinia Mladšího, někdy mezi lety 111–113 n. l. Jeho opatření proti křesťanům schválil i císař Traianus, avšak přikázal, aby nebyly brány v potaz anonymní udání, a také ten, který popře svou víru a přijme římský polyteismus, může být propuštěn (Drška, Suchánek, 2013, s. 34-37; Vouga, 1997, s. 230).

Pronásledování křesťanů ale nebylo stále intenzivní, jak by se mohlo na první pohled jevit, nýbrž probíhalo ve vlnách. Období relativního klidu střídaly časy skrývání a stíhání. Dalším takovým impulsem byl nástup císaře Decia, který vládl v letech 249-251. Decius sice nevyžadoval přímou fyzickou likvidaci Ježíšových stoupenců, ale usiloval o jejich zřeknutí se víry prostřednictvím tvrdých opatření. Kdo neobětoval náboženskou oběť, byl uvězněn, zbaven

majetku a popraven, často na hranici. Kdo tak učinil, dostal úřední potvrzení tzv. *libellus* a byl zapsán na seznam obětníků.

Na Decia navázal císař Valerianus, vládnoucí v letech 257-260 a zvolil zcela jinou taktiku. Svůj zájem zaměřoval především na náboženské vůdce, které zatýkal a buď posílal do vyhnanství, v tom lepším případě, anebo je nechával popravit.

Třetím císařem, který vedl boje proti křesťanům, byl Diocletianus, jenž vydal čtyři výnosy o postupech ničení křesťanské organizace. Jednalo se o čistky ve státní správě a armádě, konfiskace majetků, zákaz uctívání a shromáždění či povinné obětování římským bohům. Na rozdíl od svých předchůdců se nebál vymáhat přiznání na mučidlech. Ztráty byly značné, zejména díky vypalování celých měst i s obyvateli, které prováděli císařští vojáci povětšinou v oblastech Egypta, Sýrie, Turecka či Řecka (Vouga, 1997, s. 222-223, 227; Drška, Suchánek, 2013, s. 48, 50-53).

Takový nátlak ze strany státní správy mnoho křesťanů nevydrželo. Pro zachování svého života se zříkávali víry nebo se uchýlili k úplatkům s cílem získat *libellus*, aby nemuseli veřejnou oběť vykonat (Drška, Suchánek, 2013, s. 48). Tyto zrádce souhrnným označením *lapsi* (padlí), lze rozdělit do tří skupin. *Sacrificati*, kteří se přímo zřekli svého Boha a Ježíše Krista a obětovali modly, *thurificati*, kteří pouze vykonali obětní rituál v podobě spálení kadidla a *libellatici*, kteří podplatili úředníky, víru nezapřeli a obětního aktu se zdrželi.

Pro pozdější opětovné přijetí do křesťanské komunity to znamenalo zásadní problém. Vytvořily se dvě protichůdné skupiny. Jedna byla ochotna podmíněčně přijmout odpadlíky po jejich řádném pokání, druhá strana byla radikálnější a takové ústupky zcela zavrhla. Argumentovali tím, že člověk nemá právo soudit a zrádce očišťovat, toto výsostné právo má pouze Bůh (Drška, Suchánek, 2013, s. 49-50).

Později se vytvořila třetí skupina, jako střední cesta mezi odpouštěním a odmítáním. Ta umožňovala návrat do společenství po velmi dlouhém pokání, přičemž se bývalí duchovní vedoucí nemohli vrátit do svých funkcí. Důvodem, proč došlo k tak obrovské skupině odpadlíků byla velmi rychlá a rozsáhlá expanzivní činnost. Mnoho nových členů v tak krátkém čase nepřijalo Ježíšovo učení upřímně a konvertovali ke křesťanství pouze povrchně, čímž nebyli připraveni se za svou víru postavit a v krajních případech zemřít (Drška, Suchánek, 2013, tamtéž; Vouga, 1997, s. 224).

Zásadní proměnu křesťanské nauky nastolili tzv. apologeti, kteří se ji snažili sladit s myšlením antické citelně filosofické společnosti. Tito vysoce inteligentní a vzdělaní lidé

prokazovali značnou úctu římské říši a v oblibě měli filozofické uvažování a myšlení. Na obranu a obhajování (apologií) křesťanství se proto snažili tyto dva myšlenkové proudy spojit a vytvořit jednotu, která by se již římským panovníkům zamlouvala.

Problémy začaly nastávat především tehdy, když se snažili vysvětlit náboženské pojmy a termíny pomocí filozofických argumentací, díky čemuž jim často pozměnili jejich význam a obsah. Velká část apologetů také vystupovala proti judaismu, s cílem odvrátit císařovu pozornost od křesťanů a soustředit ji na Židy. Mezi takové lze zařadit Justina Mučedníka, Athénagora, Aristeida, Ireneu, Klemense Alexandrijského, Tatiana, Origena či biskupa Theofila z Antiochie (Drška, Suchánek, 2013, s. 39-40, 47; Lane, 1996, s. 12).

V dobách relativního klidu a přibývajících svobody začaly křesťanské poměry slábnout, vytrácela vysoká morálka a mravní hodnoty, mizela horlivost a přibývala vlažnost. Postupně, díky změnám postojů a myšlení, se křesťanská komunita začala včleňovat do majoritní společnosti (Drška, Suchánek, 2013, tamtéž).

2 Formování církve

Filologický původ slova církev pochází z řeckého *kyriaké* a znamená to *Pánova*. Výrazem církev se označuje jakékoliv uskupení lidí věřících v Boha a Ježíše, též označení shromáždění Pánovo z řeckého slovního spojení *ekklésia toy kyrioy* (řecky ekklésia = shromáždění, společenství či komunita). Církev není doslovným překladem a vhodnějším výrazem je společenství či shromáždění. V českých zemích se ustálil také pojem sbor či církevní obec (Tretera, 1993, s. 17; Drška, Suchánek, 2013, s. 16).

System vyučování křesťanského náboženství byl ve svých počátcích zcela jiný nežli dnes, jeho forma se však později značně proměnila. Velký důraz se dříve kladl na misijní zvěstovatelskou činnost, což byl jeden z hlavních rysů raného křesťanství, kterou vykonávali Ježíšovi učedníci, církevní hierarchie neexistovala. Věrouka se pomocí nich šířila po celé zemi, díky čemuž nastal vznik pojmu katolická víra (řecky *kat holón kosmon* = po celém světě, odtud slovo katolický) (Tretera, 1993, s. 20).

I když bylo v každé oblasti bylo kázání věrouky v menších mírách odlišné, zejména v časech vyučování, existovali v prvních dobách cestující kazatelé, kteří zprostředkovávali jednotu a řád a přinášeli zprávy z jiných křesťanských obcí. Kromě povzbudivých zpráv poskytovali také výtky, jež se týkaly nejednoty vyučování či prohřešků. Z toho je patrné, že ačkoliv měla každá oblast svoje vlastní křesťanské společenství, ať už se jednalo o jeruzalémské křesťany, syrské křesťany či pohanokřesťany celkově byli jednotní a nesnažili se nijak autoritativně navzájem vyloučit (Filipi, 1998, s. 11-13; srov. Lane, 1996, s. 8; Drška, Suchánek, 2013, s. 17-22).

O hierarchizaci v rámci církve je málo záznamů. Katolická encyklopedie uvádí, že dokumentů, které by popisovaly raný vývoj biskupského úřadu je velmi pramálo a tím je rozvoj této instituce v mnoha ohledech nejasný (New Catholic Encyclopedia, 1967, s. 696).

Za jeden z dokumentů o vzniku církevní posloupnosti neboli řádu lze považovat spis *Didaché aneb Učení Páně skrze Dvanáct apoštolů národům* (řecky *Didaché kyriú dia tón dódeka apostolón tois ethnesin*) z poapoštolské doby koncem prvního století, jehož autor není známý. Tento dokument obsahuje odklon od původního putovního kazatelského vyučování křesťanských učedníků k ustálenému trojčlennému vedení církve za působení biskupa, presbytera (kněze či staršího) a diákona/jáhna (služebníka či pomocníka). V tomto spise také

nalezneme přesně popsané pokyny k provádění svátosti křtu a pokyny ke slavení díkůvzdání. Celkově je dílo výčtem mnoha zásad, řádů a pokynů, které jsou nad rámec toho, co je obsaženo v Bibli (Lane, 1996, s. 13).

Díky dokumentu *Didaché* byli do čela tehdejších křesťanských společenství jmenováni biskupové s rozsáhlými pravomocemi, kteří započali apoštolskou posloupnost. Definitivně se tak prosadil monarchický episkopát, který dal předzvěst pro člověka budoucímu nejvyššímu duchovnímu postavení – papeži (pojem vychází z latinského *papa* – otec). Tímto způsobem se do duchovního světa začaly dostávat prvky světsko-politické, na které se později křesťanská církev bude orientovat stále více a doslovně se promění v mocenskou instituci usilující o politickou vládu nad světem, která duchovní hodnoty splétá se světskými (Pavlincová a kol., 1994, s. 126-127).

Zda založil či nezaložil Ježíš církev a apoštolskou posloupnost, o tom se vedou značné spory. Emeritní profesor biblistiky Josef A. Fitzmeyr uvádí, že Ježíš nezaložil církev takovou, jakou známe dnes, univerzální komunitu s mnoha pravidly a hierarchickým uspořádáním a nezanechal ani přesný plán její struktury. Církev se do současné podoby formovala během několika desetiletí. Není pochyb o tom, že Ježíš měl své následovníky, z nichž vybral dvanáct učedníků (apoštolů), kteří by logicky měli být ve výsostném postavení, avšak Bible je jednotně nazývá jako bratry, tedy rovné spolu s ostatními, hromadně je označuje jako společenství bratrů (Fitzmeyr, 2000, s. 119-121).

Podobně se k tomu vyjadřuje i teolog a kněz Hans Küng, který říká, že hierarchizace se prosadila z praktických důvodů. „*O nějakém „nastolení“ této úřední hierarchie Kristem nebo apoštolů ovšem nemůže být podle novozákonních zdrojů žádná řeč.*“ (Küng, 2006, s. 231). Osoby v této úřední stupnici se těšili dobré pozici, zejména biskupové. Stále více si připisovali větší mocenské postavení, nejprve v církvi a později také ve státech, až se jejich křesťanská služba stala spíš jen formalitou.

V polovině 3. století se římský biskup Štěpán začal opírat o biblický výrok: „*A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na této skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou.*“ (Matouš 16:18) a začal prosazovat římský primát. Mnohé biskupy však jeho jednání neoslovilo, neboť správně chápali, že tou skálou se rozumí víra v Ježíše, nikoliv Petr jako hlava církve (Küng, 2006, s. 243).

Bible ukazuje, že Apoštol Petr měl v počátcích křesťanství důležitou roli, avšak nastalo mnoho situací, které potvrzují, že nemohl být vůdce všech křesťanů. Například apoštol Pavel

se proti němu postavil, když některé křesťany diskriminoval a nejednal se všemi stejně, jak můžeme číst v Galat'anům 2:11-14. Dokonce po Ježíšově výroku z Matouše 16:18, se apoštolové pohádali, který z nich je největší či nejvýznamnější. Kdyby tou osobou byl Petr, nehádali by se, jak čteme v Lukášově evangeliu 22:24-26.

Přestože při zakládání nové náboženské víry šlo o zachování její jednoty, nebylo tomu dodrženo. Po Ježíšově smrti se křesťanství začalo pomalu proměňovat. Nepřítomnost Ježíšovy osobnosti měla kromě hierarchizace za následek morální úpadek prvních apoštolů. Lze tak například vysledovat u diskriminační rozepři o zrovnoprávnění skupin židokřesťanů a pohanokřesťanů, která se odehrála kolem roku 50 n. l. (Šolle, 1996, s. 20).

Během dějin se také několik místních křesťanských obcí či skupinek věřících začalo odtrhávat od společného vedení a začaly vytvářet nová vlastní společenství, byť stále spojeni stejnou vírou. Dochází tak k prvotní nejednotě, která měla za následek v pozdější době rozčlenění křesťanského společenství a vznik několika nových církví, které se již mezi sebou přou o svou pravost a autoritativnost (Tretera, 1993, s. 19-22).

2.1 Vnitřní rozpory

Velmi rychlá expanze nové víry z původního místa Jeruzaléma v Izraeli dosáhla například až do Etiopie, Indie, Egypta či Řecka a vznikaly stále nové a mnohem početnější řeckojazyčné sbory. Štěpení křesťanských sborů na původním místě i za hranicemi dosáhlo kritického bodu. Jednak se začalo hovořit o trojjedinosti Boha, začalo se utvářet vedení církve s přesným postupem svátosti křtění a jednak se původní křesťanská víra začala mísit z oblastními vírami a státní politikou (Lane, 1996, s. 8; Pavlincová a kol., 1994, s. 123; Drška, Suchánek, 2013, s. 17, 28).

Jedna z nejvýznamnějších událostí raného křesťanství se odehrála v roce 312 n. l., kdy římský císař Konstantin přijal křesťanskou víru místo tehdejšího dogmatického řecko-římského polyteismu. Vydáním Ediktu milánského v roce 313 n. l. ukončil pronásledování menšiny nového křesťanského náboženství a označil je jako oficiální státní náboženství. Tím došlo ke spojení víry a státu a nastala řada změn. Menšinová společnost se stala společností majoritní.

Jeruzalémské jádro křesťanského společenství se přesunulo do hlavního města Říma, kde nastal snad největší rozkol v podobě mísení řeckého myšlení čili pohanství a křesťanské

víry. Nově příchozí pohané se obrátili na křesťanskou víru jen povrchně a nikoliv upřímně, což vedlo k mravnímu úpadku křesťanských zvyků a kompromisu mezi pohany a křesťany přijetím některých pohanských tradic. Opět docházelo ke vzniku nových sborů, které se ortodoxně držely původní výuky dané Bohem a Ježíšem a staly se tak znovu terčem pronásledování, neboť se odklonily od státem uzákoněného náboženství (Lane, 1996, s. 8-9).

Přínos tohoto zestátnění neslo s sebou také jazykový rozpad. Římská říše se dělila na řeckou a latinskou mluvící část a stejně tak se rozdělilo i křesťanské náboženství. Přestože novozákonní texty byly napsány v řečtině a v tomto jazyce se také dlouho vyučovalo, latinsky mluvící věřící vyžadovali jejich překlad. Za prvního latinského překladatele lze označit Afričana Tertulliana, který svou práci započal na přelomu druhého a třetího století našeho letopočtu. Rozkol mezi jazyky vyústil v pátém století, kdy po pádu západořímské říše vznikla pravoslavná východní a římskokatolická církev (Lane, 1996, tamtéž).

2.2 Nikajský koncil a svatá Trojice

Problémy uvnitř křesťanského náboženství spojené s několika novými tezemi o pravém uctívání Boha vlivem Konstantinova zestátnění víry vyústily v Nikajský koncil konaný 20. května v roce 325 našeho letopočtu. Sešlo se zde přes dvě stě biskupů a hlavním námětem koncilu bylo, kromě stanovení data Velikonoc, vyřešení otázky týkající se trojjednosti Boha.

Proti sobě se tu postavily názory, zda Bůh, Syn Ježíš a Duch svatý jsou či nejsou totéž. *Je Ježíš Kristus pouhá (vele)bytosť seslaná Bohem, nebo je zjevením Boha samého?* (Lane, 1996, s. 33). Alexandrijský presbyter Areios byl zastáncem myšlenky, že Bůh není to samé, co Syn a Duch svatý a že je zde jistá nadřazenost. Přestože toto učení pochází od křesťanského učitele Origena, Areios se s ním v tomto bodě rozchází a dále tvrdí, že jedině Otec je pravý Bůh, který stvořil svého Syna a skrze něj stvořil svět. Jeho slovy „*Pronásledují nás, protože říkáme, že Syn měl počátek, (...) a stejně tak proto, že říkáme, že byl stvořen z ničeho.*“ (Lane, 1996, s. 31).

Proti tomuto výroku vystoupil biskup Alexandr s argumenty vycházejících z Tertullianova a také z Origenova učení. Origenes tvrdil, „*že Otec, Syn a Duch svatý jsou tři věčné „hypostaze“ (nebo přesně řečeno) osoby.*“ Zároveň učil, že Trojice je odstupňovaná: „*Otec je větší než Syn a ten je zase větší než Duch svatý. Jedině Otec sám je „pravý Bůh“.* Syn

je totéž co Otec, ale na nižší úrovni. Je-li Otec Bůh, mohli bychom říci, že Syn je bůh.“ (Lane, 1996, s. 25).

Tertullian označuje Boha jako jedinou bytost, která tkví ve třech různých podobách. Klíčovým rozřešením tohoto schizmatu bylo řecké slovo *homoúsios* (soudodstatný). Za tento nebiblický výraz se postavil také sám císař Konstantin na naléhání poradců vycházejících z Tertullianova učení a tento světský termín byl použit k obhajobě Ježíše jako pravého Boha (Lane, 1996, s. 31).

Sama katolická církev ve svém Katechizmu katolické církve uvádí, že se tehdy muselo převzít termínů filozofického původu a tím vyvinout sobě vlastní terminologii, čímž zapletli víru s tehdejšími poznatky tak, aby byli schopni ji rozumět, přičemž ji sami uvrhli do omezenosti a složitosti lidského chápání (Katechismus katolické církve, 1995, s. 70).

Nakonec došlo oficiálně ke kompromisu všech tvrzení, přičemž se Areiovo tvrzení o stvoření Ježíše zavrhlo, ale ani jedna strana neuznala argumenty té druhé. Takto se formulovalo tzv. nikajské vyznání víry: *„Věříme v jednoho Boha, Otce všemohoucího, učitele všech věcí viditelných i neviditelných. A v jednoho Pána Ježíše Krista, Syna Božího, zrozeného z Otce, jakožto jednorozeného, tj. z bytosti Otcovy (úsia); Boha z Boha, Světlo ze Světla, Boha pravého, zplozeného, nikoli učiněného, téže bytnosti s Otcem (homoúsios), skrze něhož bylo všechno učiněno, i na nebi i na zemi, jenž pro nás lidi a pro naše spasení sestoupil a vtělil se, stal se člověkem, trpěl, vstal z mrtvých třetího dne, vstoupil na nebesa a přijde soudit živé i mrtvé. A v Ducha svatého. Ty, kteří praví, že byl čas, kdy ho nebylo, a že nebyl, dokud nebyl zplozen, a že byl učiněn z ničeho, nebo říkají, že je z jiné podstaty (hypostasis), či bytnosti (úsia), nebo že byl Syn Boží stvořen nebo proměněn nebo že se změnil, obecná církev s klatbou odmítá.*“ (Lane, 1996, s. 31).

Mnozí z účastněných biskupů podepsali toto vyznání víry i proti svému přesvědčení, pouze dva biskupové odmítli tuto novou věrouku stvrdit svým podpisem (The Encyclopædia Britannica, 1970, svazek 6, s 386). Tímto byly položeny základy o trojiční nauce.

Přestože se mohla zdát problematika o Trojici vyřešena, opět vyvstaly protesty a v roce 381 došlo v Konstantinopoli k druhému sněmu. Zde se řešila především otázka postavení Ducha svatého, který nebyl hlavním předmětem předešlého koncilu. Výsledkem bylo tvrzení, že Duch svatý vychází z Otce, který je dárce života a má být uctíván a oslavován jako Otec i Syn (Lane, 1996, s. 32). Později bylo doplněno, že Duch svatý vychází také ze Syna (latinsky *filioque*). Toto doplnění proběhlo až kolem 11. století na popud papeže Lva I., který o tom

hlásal v pátém století našeho letopočtu. Vycházel ze starobylé latinsko-alexandrijské tradice (Katechismus katolické církve, 1995, s. 76-77).

Hlavní úlohu na konstantinopolském sněmu sehráli kapadočtí otcové. Byla to trojice biskupů: Basilios Veliký, Řehoř z Nisy a Řehoř z Nazianzu, kteří vytvořili již plně ucelenou nauku o boží Trojici. Na toto dogma se již tehdy vznesla obvinění z polyteismu a existence tří Bohů, nicméně byla vždy odsouzena. Tento konsantinopolský sněm je také považován za druhý ekumenický koncil a jako na prvním i tady vyvstaly problémy. Příčinou sporu bylo prohlášení o tom, že římský biskup má vyšší postavení nežli biskup konstantinopolský, přičemž Konstantinopol má nést přívěsisko Nový Řím. Aby se římstí biskupové vyhnuli boji o prvenství, začali zastávat názor, že pouze právě oni jsou praví dědicové biskupského titulu (Lane, 1996, s. 32-33, 36-37).

Samotná Bible se k této otázce trojjednosti staví ve prospěch Areiova učení, i když ani to nebylo zcela přesné. Ve čtrnácté kapitole dvacátém osmém verši Janova evangelia lze nalézt větu, že Otec je větší nežli jeho syn Ježíš. Tím se potvrzuje, že je zde patrná hierarchie, kterou v podstatě hlásá i Origenes. Avšak naproti tomu, zda je Ježíš či není pravým Bohem, tedy stejné podstaty lze najít opět v Janově evangeliu, kde se píše: „*A život věčný je v tom, když poznají tebe, jediného pravého Boha, a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista.*“ (Jan 17:3).

Oporu v tom, že Ježíš a Bůh nejsou stejné podstaty stejných schopností nacházíme v Matoušovi 24:36, ve kterém se píše, že Ježíš ani andělé neznají datum ani hodinu příchodu soudného dne a že jej zná pouze Bůh. Z toho je patrné, že Ježíš neví všechno a tím pádem nemůže být ani všemohoucí bůh, což například tvrdí v 1. Mojžíšově 17:1 či 35:11. O tom, že je Bůh pouze jeden a není jich víc, ani se nepromítá v Ježíši, můžeme najít u Marka 12:29-30, Jan 12:49, Jan 5:19 a Jan 20:17,21.

Tvrzení o tom, že Ježíš měl počátek a byl stvořen, které bylo na Nikajském koncilu odsouzeno má zastání v knize Zjevení 3:14, ve kterém Ježíš mluví o sobě jako o počátku Božího stvoření.

Ve světových publikacích jak objektivního (Encyklopedie Britannica) tak subjektivního (Katolická encyklopedie) rázu nalézáme vyjádření k vývoji učení o božské trojici. Současná světová Encyklopedie Britannica uvádí v jedné ze svých částí Micropedií: „*Ani slovo trojice, ani vyslovená nauka jako taková se v Novém zákoně nevyskytuje, ani Ježíš a jeho následovníci nezamýšleli odporovat starozákonní šemě: Naslouchej, Izraeli: Pán náš Bůh je jeden Pán.*“ (Micropaedia, 1976, svazek 10, s. 126). V Nové katolické encyklopedii se píše: „*Formulace*

„jeden Bůh ve třech Osobách“ nebyla pevně stanovena, rozhodně nebyla plně vtělena do křesťanského života a do křesťanského vyznání víry dříve než na konci 4. století. Ale právě tato formulace má první nárok na titul dogma o Trojici. U apoštolských Otců nebylo nic, co by se jen zdaleka blížilo takovému způsobu myšlení nebo stanovisku.“ (New Catholic Encyclopedia, 1967, svazek 14, s. 299).

Nový univerzální slovník a Biblický slovník o tomto tématu říká, že základ učení o trojici vychází z Platónova uspořádání starších trojic, které daly zrod třem hypostazím čili božským osobám, o kterých pak učí křesťanské církve. Ta pracuje s pojmy jako je osoba a přirozenost, které jsou řeckými filozofickými výrazy, které se v Bibli nikde nevyskytují. Využití pojmu božské trojice lze najít ve všech starověkých pohanských náboženstvích (Nouveau Dictionnaire Universel, 1870, svazek 2, s. 1467; Dictionary of the Bible, 1995, s. 899).

S opodstatněním termínu má problém Biblická, teologická a církevní encyklopedie, která se sice zastává nauky o trojici, ale sama uznává, že výklady biblických textů jsou nedostatečná pro dokázání trojice. O pasáži v Matoušově evangeliu 28:18-20 se vyjadřuje, že samotný text sám o sobě rozhodně nedokazuje osobnost tří subjektů, ani jejich rovnost či božství (Cyclopedia of Biblical, Theological, and Ecclesiastical Literature, 1981, svazek 10, s. 552).

Emeritní profesor biblistky Josef A. Fitzmeyr odpovídá na otázku, zda se sám Ježíš jasně označil za Boha. *„Jestliže Ježíš dějin vůbec někdy výslovně tvrdil, že je Bůh, pak evangelia toto tvrzení nikde nezmiňují. Nikdy nevložili do Ježíšových úst slova egó eimi theos („Já jsem Bůh“).“* Na některých místech v Bibli je Ježíš označen jako *theos*, jedná se však o vyznavačský titul, vyjadřující víru v něho, která je mu připisována. Dále uvádí, že Ježíš si nečiní žádný nárok na výsady, které náležejí Bohu (Fitzmeyr, 2000, s. 102-105).

2.3 Vatikánské koncily

V průběhu křesťanských dějin lze vypočítat, že koncilů řešících náboženské otázky bylo povicero, počínaje koncilem nikajským a konče druhým vatikánským koncilem. Podoba církve se od svého počátku značně proměnila. Dnešní celosvětovou podobu má zejména díky posledním vatikánským koncilům.

První koncil ve Vatikánu byl svolaný římskokatolickou církví v čele s papežem Piem IX. v roce 1869. Tento křesťanský sněm trval po necelý jeden rok a řešily se na něm otázky ohledně proměn světa či poměry mezi liberálním směrem a církví. Stěžejním bodem diskuze však byla problematika papežské neomylnosti (Hanuš, 2001, s. 6-9).

Již před vyhlášením koncilu papež Pius IX. vyhlásil dogma o neposkvrněném početí Ježíšovy matky Marie. Podle něj byla Marie narozena bez dědičného hříchu, přičemž v Bibli o tom není jediná zmínka. Bylo to vůbec poprvé, kdy papež vyhlásil nějaké dogma bez svolání a účasti koncilu (Léblová, 2009, s. 27).

Ustanovení papežského primátu a jeho neomylnosti prosazoval papež Pius IX. jako své vlastní přání, které bylo nakonec v červenci roku 1870 přijato. Papežova definitivní rozhodnutí ve věcech víry a mravů je tak činí plně platná, závazná a především neomylná. Papežský primát je pojímán od prvního vatikánského koncilu jako řádná, plná, bezprostřední a nejvyšší autorita nad celou křesťanskou církví i nad všemi lokálními církvemi a jejich společenstvími (Hanuš, 2001, s. 6-9).

Druhý a zatím poslední křesťanský koncil ve Vatikánu byl svolaný papežem Janem XXIII. v roce 1962, trvající tři léta.

Od předešlých ekumenických koncilů se vyznačoval tím, že na něm byli přítomni biskupové zastupující všechny kontinenty světa, symbolicky tak bylo vyjádřena univerzalita světové církve. Také se lišilo jeho vnímání světa, církve se již od světa nedistancuje a nehledí na něj s nedůvěrou. Probíraly se otázky zejména ohledně služby a života kněží, náboženské svobody, liturgie (bohoslužby) a především postavení církve v moderním světě (Petráček, 2016, s. 184-188).

Zdálo se, že se uvolněnější církve zpřístupní většímu počtu lidí. Nicméně v době po koncilu nastal výrazný propad jak v počtu věřících, tak vedoucích duchovních. Příčinou byly sociologické faktory spojené s radikální modernizací společnosti, projevující se jako vyzdvihování svobody a možnosti volby či osvobození se od veškeré autority a institucí.

Pozitivním přínosem koncilu bezpochyby bylo, že církve pomalu ale jistě přestává ignorovat a popírat svou dějinnost a soustřeďuje se na své poslání, hlásání evangelijní zprávy. Nejvýznamnějším dokumentem, který byl na koncilu přijat, je reformace bohoslužby (Petráček, 2016, tamtéž).

3 Křesťanství v dnešní podobě i s ohledem do minulosti

Jako jiné náboženské tradice i křesťanství prošlo řadou změn. Po celá staletí bojovalo jak s udržením si svého mocenského postavení či s odpůrci, tak i se svou vlastní podobou a organizační pospolitostí (Waardenburg, 1997, s. 55-56).

V dějinách křesťanského náboženství docházelo k mnoha dynamickým momentům, které přetvářely vzhled a význam celého náboženství. Od prvních změn v rámci přestavby vedoucích funkcí zažila církev zásadní zásahy. Kromě vnitřních ideologických rozporů se týkaly organizační stránky a politických tendencí. Stinnou stránku křesťanských dějin tak vytváří křížové výpravy, inkvizice či nemorální praktiky duchovních vůdců (Pavlincová a kol., 1994, s. 128).

Právě papežové a biskupové, jež mají být nositelé míru a pokoje ze svého příkladu Ježíše Krista, tvořili naprostý kontrast mezi tím, co Ježíš hlásal a tím, čeho se dopouštěli. Ve středověku jednak vedli války proti svým bratrům v Ježíšově jménu a jednak se se svými praktikami vysmívali celému Ježíšovu učení. Hovoří o tom i religionista a teolog Ivan Štampach: *„Ti, kteří se osmělují označovat se za náměstky Ježíše Krista, seděli v minulých stoletích při jednáních na trůnu o dvanáct stupňů vyvýšeném nad ostatními a při slavnostních příležitostech měli na hlavě trojitou císařskou korunu. Líbaly se jim nohy a nechali se nosit nad hlavami lidu.“* (Deník Referendum, 2012, online). Moderní věk, počínaje 20. stoletím, dokonce proměnil nosítka na pancéřovaný papamobil. Přitom Ježíš vyučoval o pokoře a odsuzoval lidské sebevyvyšování a pýchu (Matouš 18:3, Marek 9:35, Přísloví 8:13, Zacharijáš 1:9, Matouš 18:4, Přísloví 16:18).

Mnohokrát proti církvi vystoupili reformisté se značnou dávkou oprávněných kritik, jmenovitě Jan Viklef (1320-1348), Jan Hus (1371-1415), Martin Luther (1483-1546) či Jan Kalvín (1509-1564). Velkým mezníkem se stává rozpad církve na katolicismus a protestantismus v 16. století (Pavlincová a kol., 1994, s. 128).

Zásadní vlivy také přineslo vědecké bádání na poli přírodních věd, úbytek stoupců a rozštěpení stávajících věřících do obrovského množství křesťanských organizací. Od konce druhé světové války přibýlo na šest tisíc nových církví a hnutí. Tento jev přináší rozštěpení křesťanské společnosti a její celkovou sekularizaci a vede k zapomnění původních myšlenek a principů.

V 19. a 20. století se začaly objevovat tendence o sjednocení křesťanských církví, tzv. ekumenické hnutí (Waardenburg, 1997, s. 55-56). Zřídila se také instituce Světové rady církví, představující se jako nadnárodní orgán, jehož cílem je spolupráce křesťanských organizací (Pavlincová a kol. 1994, s. 124). Nakolik jsou tyto snahy úspěšné nelze jednoznačně odpovědět, neboť jejich sjednocení neustále probíhá. Můžeme však zatím říci, že mnohé náboženské společnosti s tímto jevem pracují velmi opatrně z důvodu přetrvávajícího strachu o ztrátě svých velmi zakořeněných tradic.

V poslední době uvádá chuť věnovat se čtení Bible a jejího poznávání. Stejného názoru je i teolog Milan Balabán, jenž hovoří o výpadku duchovního „elektrického proudu“. Smutnou skutečností se stává fakt, že heslo *Pravda vítězí* se pomalu ale jistě stává pouhou frází (Papoušek, Pavlincová, 1994, s. 9). A přece, hodnoty jako jsou pravda, milosrdenství, láska, naslouchání, tolerance, respekt či solidarita jsou součástí života všech lidí, kterým bychom měli věnovat patřičnou pozornost, vždyť na nich závisí nejen náš společenský, ale také duchovní život.

Na obnovení biblického myšlení se proto pořádá velké množství konferencí, seminářů a různých setkání. V České republice se tak děje nejčastěji pod záštitou České společnosti pro religionistiku. Například v roce 1992 se v české Bechyni konala mezinárodní konference Bible a její tradice – Bible v interkulturní komunikaci. Na základě hojných příspěvků a jejich následných diskuzí vzbudila konference nemalou pozornost jak v českém, tak v zahraničním prostředí (Spunar, 1993, s. 192).

3.1 Role křesťanství v současné společnosti

Katolická církev se v poslední době začíná více angažovat ve společnosti. Pro veřejnost pořádá několik akcí, z nichž nejvýznamnější je Noc kostelů, pořádaná mimo jiné také v Německu, Švýcarsku, Estonsku, Rakousku či Nizozemí. Pomocí ní zprostředkovává široké veřejnosti křesťanskou víru a umožňuje komentované prohlídky kostelů (Noc kostelů, 2018, online). V českém prostředí provozuje katolická církev internetové stránky Vira.cz, na kterých se snaží srozumitelným způsobem vysvětlit křesťanskou víru (Vira.cz, 2018, online). Další její pole působnosti je v sociální oblasti, kde pomocí Tříkrálové sbírky pomáhá sociálně potřebným skupinám lidí a podporuje humanismus v zahraničí (Tříkrálová sbírka, 2018, online).

Role křesťanství v dnešní době je tak i nadále ve zprostředkovávání víry, v podporování humanismu a sociálního smýšlení. Kromě toho je nucena reagovat na současné společenské i enviromentální problémy. Kněz a teolog Tomáš Halík vnímá roli křesťanských církví jako hledání spojenců mezi všemi, kteří odpovědně přemýšlejí nad vážnými problémy současné společnosti (Tomáš Halík, 2002, online).

Například hlava katolické církve se pomocí svých encyklik vyjadřuje nad děním ve světě a prostřednictvím svých výroků ovlivňuje nejen křesťanskou společnost. Papež Pavel VI. prostřednictvím své encykliky *O správném předávání lidského života (Humanae vitae)* nabádal k odpovědnému rodičovství. Manželský pohlavní styk má být uskutečňován zejména v období plodnosti ženy za účelem rozmnožování a směřován k rodičovství. Styk v neplodných dnech ženy je dovolen, pokud existuje dostatečný důvod k tomu nemít potomka. Nedovoluje umělé přerušování těhotenství, a to ani z léčebných důvodů, zakazuje užití antikoncepčních přípravků a odsuzuje jakoukoliv mužskou i ženskou sterilizaci (Pavel VI., 2014, 13-18).

Papež Benedikt XVI. reagoval ve své encyklice *Láska v pravdě (Caritas in veritate)* na tehdejší ekonomickou situaci a vyzíval k přijetí nové skutečnosti skrze hledání základních hodnot a kulturní obnovy. „*Krise nám dává za povinnost znovu si rozvrhnout naši cestu, přijmout nová pravidla, nalézt nové formy angažovanosti, stavět na dobrých zkušenostech a zavrhnout zkušenosti špatné.*“ (Benedikt XVI., 2009, s. 28). K tomu pobízí lid, aby rostl jeho zájem a účast ve veřejných věcech. Uvádí princip nezištnosti jako projev lidského bratrství, který je nutným prostředkem k ekonomickému, společenskému i politickému rozvoji. Pro správné fungování trhu je také zapotřebí solidárního jednání a vzájemné důvěry (Benedikt XVI., 2009, s. 31, 45).

Současný papež František šíří ekologickou osvětu pomocí své encykliky *Bud' pochválen (Laudato si')* s podtitulem *O péči o společný domov*. Upozorňuje na lidský ekologickou krizi, konzumerismus a kulturu typu „použij a vyhoď“. Udává jako nezbytnost změnit dosavadní způsob života, k čemuž je důležité, aby se zapojilo celé lidstvo. Vyzývá k ochraně naší planety a hledání udržitelného rozvoje prostřednictvím všeobecné solidarity (František, 2015, s. 12-13, 18, 78). „*Životní prostředí je kolektivní dobro, jmění celého lidstva a odpovědnost všech. Kdo vlastní nějakou jeho část, je tomu tak pouze proto, aby ji spravoval ku prospěchu všech. Pokud tak nejednáme, zatěžujeme své svědomí tím, že odpíráme existenci druhým. Proto si biskupové Nového Zélandu položili otázku, co znamená přikázání „nezabiješ“, když „dvacet procent světové populace spotřebovává zdroje v takové míře, že okrádá chudé národy i budoucí generace o to, co potřebují k přežití.“*“ (František, 2015, s. 62).

Ukazuje se, že role církve v současné společnosti nemá jen duchovní, humanitní a sociální charakter, ale díky své obratnosti v reagování na globální problémy pomáhá zlepšovat celosvětovou společenskou situaci.

4 Vánoce

Vánoce se považují za jeden z největších křesťanských svátků. Jejich původ je však mnohem složitější a nelze říci, že by byl čistě křesťanský. Původ slova a pojmenování tohoto období je velice rozmanité. České slovo Vánoce má svůj původ v německém *Weihnachten*, což v překladu znamená posvátné nebo svaté noci a pojem byl zobecněn až ve druhé polovině 12. století (Pavlincová, Horyna a kol., 2003, s. 488-489; Frolec a kol., 1988, s. 21). Anglické slovo *Christmas*, znamenající Kristova mše, se objevuje rovněž až ve 12. století. Keltský svátek zimního slunovratu zvaný *yul* či *yule* tvoří základ pro staré označení Vánoc – *yuletide*, jehož nejrůznější varianty si ponechaly severské národy (Večerková, Frolcová, 2010, s. 24; Vavřínová, 2010, s. 56).

Tradičně se slaví 25. prosince, jako připomínka Ježíšova narození. Zde ale můžeme narazit na první problém. Dosud se nepodařilo doložit, zda se Ježíš skutečně narodil 25. prosince. Nová katolická encyklopedie uvádí, že v biblických evangeliích není jediná zmínka, která by uváděla den nebo měsíc Ježíšova narození, jeho datum je tedy neznámé (New Catholic Encyclopedia, 1967, svazek 3, s. 656). A stejně tak v celé Bibli není jeho přesné datum uvedeno. Uvádí se pouze v Lukášově evangeliu 2:8-12, že v době jeho příchodu na svět se pásli ovce na stráni a pastýři spali venku pod nočním nebem. Tato zmínka nám může pomoci vypátrat Ježíšovo datum narození, vezmeme-li v úvahu, v jakých přírodních podmínkách a podnebím se tato událost odehrála (Lukáš 2:8-12).

Jeden z možných argumentů ustálení tohoto data je podle přepočtu data Ježíšovy smrti, který je taktéž spekulativně ustálen na 25. března. Tento výklad je bližší Západnímu světu. Na Východě se setkáváme s datem 6.–7. ledna, jako duchovní narození Ježíše Krista spojené s jeho křtem v řece Jordán Janem Křtitelem. Toto nejasné určení Ježíšova narození podněcuje mnohé badatele k jeho prozkoumání a nalezení pravdy. Historici a historici zkoumají staré dokumenty a dějinné události, které by s tím mohli jakkoliv souviset, astronomové se věnují zkoumání biblických dat, zda odpovídají hvězdným rozložením, etnografové studují původní tradice a zvyky na území Jeruzaléma a konečně teologové, kteří se zaměřují na studium biblického textu (Večerková, Frolcová, 2010, s. 15).

Dalším argumentem, který oponuje tradičnímu datu 25. prosince, je snaha nahradit jej či splynout s pohanskými svátky a oslavy zimního slunovratu. Mezi ty významnější svátky patřili tzv. saturnálie, kdy se konaly oslavy na počest boha Saturna a svátek narození „nepřekonatelného slunečního boha“ *Sola Invicta*, který byl stanoven císařem Aureliánem roku

274 n. l. právě na 25. prosince. Obojí se slavilo převážně v Římě (Vavřínová, 2001, s. 16-17; Večerková, Frolcová, 2010, s. 15).

Konec starověku nám přináší období, kdy se pohanský kalendář začal postupně překrývat novým, a to křesťanským. Pohanský kult předků a jeho obliba oslav přírodních cyklů se svými zvyky a tradicemi nějakou dobu existovala vedle zvyků křesťanských a docházelo k jejich mnoha střetům, načež se později definitivně překryly a splynuly v jedno. Jako příklad lze uvést štědrovečerní večeři. Pohané věřili, že čas uprostřed zimy je posvátný a opředený mnoha mýty a pověrami, kdy zlí duchové přichází na svět, aby lidem všemožně škodili. Zrodil se obyčej, kdy lidé věřili a věří tomu, že odněst pokrm ze štědrovečerní tabule znamená příchod oněch zlých duchů či přechodný návrat svých zemřelých předků. Podobně je to i s počtem talířů na stole, prostírá se i pro zemřelé předky, což má přímou souvislost se zádušní štědrovečerní hostinou (Večerková, Frolcová, 2010, s. 16-18).

Od 16. století začal nabývat charakter Vánoc nynější podobu, díky řeholnímu řádu jezuitů. Ti se zasloužili o propagaci stavění betlémů, vánočních zpěvů či her. Jeden z největších symbolů, vánoční stromeček, vznikl až v 19. století v Německu v protestanské křesťanské společnosti (Pavlincová, Horyna a kol., 2003, s. 488-489). Zpropagován a rozšířen byl během první světové války (Statutární město Olomouc, 2014, online).

Kult vánočního obdarování má snad nejvíce nejednoznačný původ. V Bibli se setkáváme s mudrci, jejichž počet není znám, ale na základě jejich třech darů – zlata, kadidla a myrhy se tradičně ustálili do počtu tří (Vavřínová, 2010, s. 8). Právě jejich dary, které přinášejí novorozenému Ježíši, někteří lidé přisuzují vzniku vánoční nadílce, která se časem „otočila“.

Jiná souvislost může být se svatým Mikulášem, žijícím ve třetím stoletím, který se vžil dle tradic jako světec, který obdarovává a od kterého děti očekávají dárky (Vavřínová, 2010, s. 32). Pro jeho nejistý původ dala jeho jméno katolická církev v roce 1969 z kalendáře odstranit, nadále však zůstal jako symbol nositele vánočních dárek v Anglii, Nizozemsku a v Americe, kde se přeměnil do podoby Santy Clause (Vavřínová, 2010, s. 26, 32).

Dále se pak setkáváme s mnoha událostmi, které jsou spojeny s obdarováním blízkých, jež se odehrávají na konci roku a které s narozením Ježíše nesouvisí, avšak jejich působení má velmi značný vliv na rozvinutí vánoční tradice. Mezi tyto události lze zmínit antickou tradici předávání novoročních dáreků, zvyk dospělých předávat si dar nového léta, kolední dary, milosrdné dary potřebným nebo dary od neviditelného tajemného dárce, čarodějnice Befany, skřítků či staříků. Do dnešní doby mají vliv na potřebu lidí projevit lásku

k bližnímu, zejména o Vánocích (Večerková, Frolcová, 2010, s. 21-23). Svůj podíl na vánočním obdarováním má také jistě svátek Saturnálie, který se vyznačoval především hodováním a výměnou dárků (The Encyclopedia Americana, 1977, svazek 24, s. 299).

Nadělování vánočních dárků v českých zemích je poprvé doloženo teprve až koncem 14. století benediktinským mnichem Janem z Holešova a samotná tradice se ustálila až v 19. století (Pavlincová, Horyna a kol., 2003, s. 488-489, Vavřinová, 2010, s. 12, 26).

K Vánocům kromě zvyků a tradic, jejichž počet je obrovský a rozmanitý, neboť každá kultura jich přináší značný zástup, patří také řada symbolů. Mnoho z nich má svůj původ v pohanství - v předkřesťanské době. Jedná se tak například o svíce, hořící poleno nebo koledy.

Svíce křesťané v prvním století zamítli, neboť jejich význam byl v darování při pohanském rituálu o saturnáliích, později je křesťanská církev učinila jako nezbytnou součást Vánoc a křesťanského náboženství vůbec. Vycházeli z Janova evangelia 8:12, kde o sobě Ježíš tvrdí, že je světlo. „*Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.*“ (Jan 8:12). V lidové kultuře však spíše přetrval starobylý symbol plamene jako znamení života a protiváhu smrti (Večerková, Frolcová, 2010, s. 52).

Hořící vánoční poleno je obdobně spojeno s antickým svátkem zimního slunovratu, jehož původní význam spočíval v magickém aktu obnovy slunečního svitu, ochrany a plodnosti (Večerková, Frolcová, 2010, s. 15, 174).

Koledy mají taktéž mimokřesťanský základ. Využívaly se k obřadním účelům jako opěvování přírodních cyklů a jejich přivolávání, zejména příchodu jara. Pomocí koledy si lidé přivolávali ideální budoucnost, zahrnující především bohatou úrodu či rozmnožení dobytka. Není proto překvapením, že se zpěvné rýmy o lepší budoucnosti a příchodu očekávaného daly sladit s oslavami narozením Ježíše Krista. Tento fenomén lze vysledovat zejména slovanských národů, ve východní Evropě si kolední obřadní písně ponechaly svůj předkřesťanský charakter (Večerková, Frolcová, 2010, s. 18, 125). Tento proces, který se vztahuje na překrývání a splývání křesťanského s pohanským a konverzi jedinců ke křesťanství, se nazývá christianizace (Večerková, Frolcová, 2010, s. 20).

Z evropských dějin se dozvídáme, že Vánoce se v církevním křesťanském roce objevují teprve až od čtvrtého století. V roce 336 n. l. je poprvé slavili v Římě. Z toho lze vyvodit, že prvotní křesťané, apoštolové ani Ježíš Vánoce nikdy neslavili (Večerková, Frolcová, 2010, s. 15). Tento fakt potvrzuje jak světová encyklopedie: „*Původní křesťané jeho (Ježíšovo)*

narození neslavili, neboť považovali oslavu jakýchkoliv narozenin za pohanské.“ (The World Book Encyclopedia, 1985, svazek 3, s. 416), tak také česká historička a památkářka Valburga Vavřinová: „*Původně se v raně křesťanské církvi nesvětil po první tři století žádný svátek kromě oslavy velikonočního tajemství každou neděli a jeho výroční oslavy o Velikonocích.*“ (Vavřinová, 2001, s. 16). A dále dodává: „*Aby potlačili konkurující pohanské náboženství, rozhodli se křesťané 25. prosinec zasvětit oslavě příchodu pravého světla, „slunce spravedlnosti“, pravého Mesiáše a Vykupitele, Syna Božího Ježíše Krista.*“ (Vavřinová, 2001, tamtéž).

Tento nejmladší křesťanský svátek se zpočátku slavil pouze v Římě a od 7. století se stal 25. prosinec dogmatickou součástí křesťanské církve (Vavřinová, 2001, s. 15-16). Jedním z velkých propagátorů oslav narození Ježíše Krista byl mnich František z Assisi, který žil na přelomu 12. a 13. století. S velkou oblibou a nevýslovnou radostí opěvoval jeho narození a nazýval jej svátkem svátků (Pospíšil, 2001, s. 292).

Problematika Vánoc je zaznamenána také v mnoha světoznámých encyklopediích nejrůznějších jazyků, které se ve výsledku shodují nad otázkou původu vánočních svátků. V německé encyklopedii Brockhaus je uvedeno: „*Vývoj vánočního večera byl velmi ovlivněn pohanskými dny Sol Invictus (Mithry). Stalo se, že 25. prosinec, jež byl den zimního slunovratu a ztotožňován se světlem, náhle přišel Kristem do světa a jeho symbolika Sol Invictus na něj byla převedena.*“ (Brockhaus Enzyklopädie, 1928, svazek 20, s. 125). Stejného názoru je i francouzská všeobecná encyklopedie: „*Vánoční oslavy jsou slaveny 25. prosince ve všech křesťanských církvích od 4. století. Historie pohanského svátku zimního slunovratu, nazvaného „narození slunce“ slavený ve stejný den nám říká, že dny se začaly prodlužovat, a tak se zdálo, že se slunce znovu narodilo. Tento velice oblíbený svátek byl přijat církví v Římě tak, že mu dala zcela nový smysl.*“ (Encyclopædia Universalis, 1968, svazek 19, s. 1375). Anglická encyklopedie náboženství a etiky to dále potvrzuje: „*Většina vánočních zvyků, které jsou zaznamenány z minulých dob a jsou nyní v Evropě převládající, nejsou pravé křesťanské zvyky, ale pohanské zvyky, které církev přejala nebo strpěla. Vzorem pro většinu slavnostních vánočních zvyků jsou římské saturnálie.*“ (Encyclopædia of Religion and Ethics, 1910, svazek 3, s. 608–609).

Z uvedeného tedy vyplývá, že Vánoce jakožto slavení narození Ježíše Krista, jsou výmyslem lidské společnosti, který dosáhl celosvětového dogmatického charakteru.

4.1 Význam Vánoc v současné společnosti

Vánoce jsou z pohledu dnešní společnosti dvojí záležitostí, a to náboženské a kulturní. Záležitost náboženská bezpochyby závisí na tradici uctívání Ježíše Krista a jeho narození spojená s mnoha již tradičními vánočními symboly a zvyky. Postmoderní doba nám ukazuje, jakou mají Vánoce sílu v duchovním smýšlení lidí. Nezisková organizace STEM jakožto středisko empirických výzkumů provedlo v České republice v roce 2017 statistické šetření o účasti na vánočních bohoslužbách. Z jejich uvedeného zjištění vyplývá, že vánočních mší se zúčastňuje 38 % občanů, avšak pravidelně, alespoň jednou měsíčně, chodí do kostela pouhá necelá desetina lidí. Další desetina navštěvuje kostel několikrát do roka (Stem.cz, 2017, online).

Kulturní význam Vánoc se přesunul od náboženského pojetí do zcela jiné roviny. Z dnešního pohledu jsou vánoční svátky věnovány zejména rodině a chápány jako sociální norma (Plus, 2017, online). Neslaví je tak pouze věřící, ale i nevěřící, neboť je jim deklarován status pohody, klidu a míru. Zcela častějším důvodem, proč se lidé ke konci roku scházejí u vánočního stromečku není připomínka narození zakladatele křesťanského náboženství, ale rodinná pospolitost. Křesťanský obsah Vánoc je již dávno překonán, zimní slunovrat téměř zcela zapomenut a konec roku tak přináší sentimentální oslavu rodinného kruhu, s čímž je neodmyslitelně spojeno předávání dárků (Rádio Česko, 2011, online).

Vánoce a dárky tak dnes patří k nejstálenější rovnici. Vývojem událostí a společnosti se vánoční dny staly svátky konzumu, pohodu vystřídal stres. Předvánoční čas doprovází nákupní horečka, jednorázové půjčky a zadlužení (Plus, 2016, online). Politolog Josef Mlejnek je názoru, že reklamní kampaň čili konzumní propaganda v tomto období chytře manipuluje s lidmi za účelem zvýšení zisku, což se přímo promítá do ekonomie a tržního hospodářství. Logickým odůvodněním této mašinérie je iluze především dvou ctností – štedrost a přejícnost, které jsou nálepkou skutečnosti. Ta se dá charakterizovat pýchou, lakotou, obžerstvím, soutěživostí i nezájmem. Celkový dojem pak budí jako pokrytectvím (Rádio Česko, 2011, online).

Lze vysledovat, že materialismus se šíří rychleji než křesťanství. Například v komunistické Číně pod touto záštitou nabyly Vánoce jiného významu. Číňané nepovažují Vánoce za skutečný svátek, ale chápou je jako příležitost nakupovat, vyměňovat si dárky a vytvářet díky nim příjemnou atmosféru (Rozhlas, 2008, online).

Vystoupit z této zažité tradice a jít proti konstruktu společnosti je takřka nemožné. Sociolog Jan Sládek hovoří o principu sociální kontroly. Ta se projevuje činností, kdy člověk

proti své vůli koná něco, co by dělat tak úplně nechtěl. Společnost udává, jak mají Vánoce vypadat. Pokud člověk začne pátrat po jejich původu a smyslu, který pak začne uplatňovat, dostává se do nelehké situace, která se stává zkouškou síly sociální normy. Reakce blízkého okolí by mohla být příznivější, naopak u toho širšího by člověk musel leccos vysvětlovat a tím by se právě projevil mechanismus sociální kontroly (Plus, 2017, online). Výsledky procesu sociální kontroly mohou vypovídat o setrvačnosti a umělého vydržování oslav ke konci roku.

Filozof Vladislav Dudák se domnívá, že jsou také lidé, kteří jsou negativisti a možná by ani Vánoce neslavili, ale opakovaně tak činí doufajíc, že letos je prožijí nějak opravdově či zažijí nějaký obecný zázrak. Jiní mohou věnovat vánočním svátkům pozornost jako protest proti konzumu a navrácení se k dřívějším hodnotám a zvykům. V poslední době se objevuje také více lidí, kteří se odmítají na tomto svátku podílet. Módním trendem je zastávání názoru „je mi to fuk“, jiná situace nastává ve chvíli, kdy nějaký traumatizující zážitek z dětství v době Vánoc negativně ovlivní jeho prožívání v budoucnosti (Aktuálně.cz, 2017, online).

Etnografka Veronika Hrbáčková shrnuje problematiku Vánoc, která nabyla zcela jiného významu: „*Smysl tehdejších Vánoc byl však úplně jiný než v dnešní době.*“ (Statutární město Olomouc, 2014, online).

5 Velikonoce

Podstata křesťanství a základ této víry spočívá ve výkupní oběti Ježíše Krista. Ten prostřednictvím své smrti učinil ze sebe obět', která má pro lidstvo nejvyšší hodnotu. Křesťanské náboženství vychází z toho, že první člověk Adam, přivedl na svět hřích, který se trestá smrtí a na jeho základě pak měli zhřešit i všichni jeho potomci, tedy celé nedokonalé lidstvo. Díky Adamově hříchu lidé umírají, jinak by žili věčně. Tento dluh hříchu a smrti lze zaplatit pouze jediným způsobem, a to pomocí výkupného (Vavřínová, 2006, s. 23, 86, 187).

Dle Bible byli Adam i Ježíš dokonalými lidmi, ten první zhřešil a ten druhý nezhrěšil nikdy. Aby bylo možné splatit dluh, musel to vykonat pouze dokonalý člověk, tedy Ježíš. Prostřednictvím Ježíšovi smrti má tak celé nedokonalé lidstvo šanci žít věčně již dokonalým životem v ráji. Podmínkou, aby se lidé do tohoto ráje dostali, je víra v Boha a jeho Syna a žít způsobem, který Bůh přikázal. Bible uvádí, že Ježíš vstal třetí den z mrtvých a poté vystoupil na nebe za čtyřicet dní. Události, které se týkají Ježíšova popravení a jeho zmrtvýchvstání se odehrávají v době Velikonoc (Vavřínová, 2006, s. 202-205, 237, 363).

„Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (Jan 3:16).

Název Velikonoce přímo souvisí s událostmi, které se odehrály v prvním století, především pak s nocí, kdy Ježíš vstal z mrtvých. Od této veliké noci je odvozeno slovo Velikonoce (Frolcová, 2001, s. 20). Naproti tomu v etymologickém významu německého pojmenování *Ostern* etnolog Jiří Mačuda tvrdí, že se v něm dochoval pohanský původ, který souvisí s keltskou bohyní Ostarou, jarním obdobím a plodností (iRozhlas, 2012, online). Stejně tak se název bohyně jara Ostary (či Eostre) promítl do anglosasky mluvících zemí, v anglickém pojmenování *Eastern*, které označují Velikonoce (Vavřínová, 2006, s. 25).

S Velikonocemi je to obdobné jako s Vánocemi, avšak spojitost s křesťanskými tradicemi je zde mnohem více než patrnější. Slavení svátku Velikonoc je spojeno s připomínkou úmrtí Ježíše Krista a jeho vzkříšení. Shodou okolností zemřel Ježíš v pátek v třicátém roce našeho letopočtu, během židovského svátku Pesachu, který připadal na 14. nisan (Vavřínová, 2006, s. 23), což je sedmý měsíc židovského kalendáře připadající na období kolem března a dubna (Pavlincová, Horyna a kol., 2003, s. 159).

Až od druhého století se ustálil datum svátku na nejbližší následující neděli, nicméně se Velikonoce slavily i v prvním století (Vavřínová, 2006, s. 23). S určeným datem byly i nadále rozepře a až ve čtvrtém století roku 325 se na nikajském koncilu rozhodlo o konečném ustanovení data Velikonoc na základě alexandrijské tradice, vycházející z lunárního kalendáře a jarní rovnodennosti. Tímto se staly Velikonoce pohyblivým svátkem mezi 21. březnem až 25. dubnem (Pavlincová, Horyna a kol., 2003, s. 489-491).

Někteří historikové tvrdí, že na určení tohoto data se podílela církev ve snaze uvést jej do souladu s lidovými obyčejí. Dalším názorem při určování data velikonoční slavnosti je jakási paralela mezi Ježíšovým datem početí a dobou jeho smrti (Frolcová, 2001, s. 49).

Velikonoce se stanovují po jarní rovnodennosti, na první neděli po prvním jarním úplňku. Tímto ustanovením se navždy oddělily oslavy svátku Pesach a Velikonoc. Velikonoce jako svátek byly poprvé oficiálně zmíněny v zákoně ze dne 7. srpna roku 389, který vydal římský císař Valentinian II. Svůj statut uznávaných svátků získaly po jejich včlenění do seznamu římských svátečních dnů (Vavřínová, 2006, s. 23).

Paralela mezi židovským pesachem a křesťanskými Velikonocemi je zjevná. Židovský svátek Pesach má svůj původ v historických událostech. Židé si v tento den připomínají vysvobození z egyptského otroctví a příchod svobodného života. Tato událost se postupem času stala znamením přechodu od zlého k dobru, od smrti k životu, z utrpení k radosti či z temnot ke světlu a jak uvádí Věra Frolcová: „*Odtud se odvíjí smysl Velikonoc: u Židů znamená počátek cesty do „země zaslíbené“, u křesťanů počátek cesty je spáse. Poslání exodu je naplněno – a podle řeckého textu Lukášova evangelia dokonce dovršeno – v Novém zákoně osudem Božího Syna.*“ Židovská tradice přináší do smyslu křesťanských Velikonoc symboliku nového života, výkupní oběť (Frolcová, 2001, s. 47).

Z biblických textů se dozvídáme, že Ježíš v předvečer své smrti slavil se svými učedníky, dvanácti apoštoly, paschátní slavnost, která se vžila do podvědomí jako Poslední či Pánova večeře. Na této večeři vznikla tradice eucharistie (z řeckého *eucharistésas*), což znamená díkůvzdání (Fitzmeyr, 2000, s. 80). Ježíš při ní vzal nekvašený chléb, který připodobnil ke svému tělu a kalich s vínem připodobnil ke své krvi. Vzdal při tom díky a svým učedníkům tento obřad uložil, aby jej stále činili na jeho památku (Ziólkowski, 2001, s. 377, 379).

Velikonoce úzce souvisejí s liturgickým (církevním) rokem, neboť tvoří jeho ústřední bod. Liturgický rok se formoval v průběhu několika staletí a začíná první adventní nedělí.

Obsahuje souhrn svátků, které se nepřetržitě opakují v ročním cyklu a je pomyslně rozdělen na dvě části, *temporál* a *sanktorál*. *Temporál* je spojený s osobou Ježíše Krista a *sanktorál* se svatými duchovními (Vavřínová, 2006, s. 21-22).

Církevní rok lze rozdělit na časové úseky, tzv. liturgická údobí, která ale nejsou církví uváděna v chronologickém pořadí, nýbrž v pořadí podle jejich významu. Nejvýznamnější je Období velikonočního třídění, dále pak Doba velikonoční, Doba postní, Doba vánoční, Doba adventní a na závěr nejméně významné Liturgické mezidobí (ty jsou dvojí). Seřazení do chronologického pořadí, která by odpovídala *temporálu*, tedy od Ježíšova narození po smrt, je následující: Doba adventní, Doba vánoční, Liturgické mezidobí, Doba postní, Období velikonočního třídění, Doba velikonoční, Liturgické mezidobí. Tento chronologický *temporál* odpovídá chronologii liturgického roku (Vavřínová, 2006, tamtéž).

Církev ustanovila pro Velikonoce velikonoční cyklus oslav, trvající 40 + 50 dní, přičemž některé z těchto dní zastupují některé významné obřady. Začíná se Dobou postní, tzv. Popeleční středou (též Škaredou či Černou), trvající čtyřicet dní (šest nedělí) do Velikonoční neděle. Toto liturgické údobí se vyznačuje především půstem, pokáním a koncentrací věřících. Zahrnuje v sobě Smrtnou či Smrtelnou postní neděli (pátá neděle), kdy se poprvé připomíná Ježíšova smrt a Květnou neděli (šestá a poslední postní neděle), kterou začíná velikonoční Svatý týden (též Velký či pašijový). V tomto Svatém týdnu je církví zařazeno těžiště Velikonoc do tří dnů, Zeleného čtvrtka, Velkého pátku a Bílé soboty. Velikonoce pak vrcholí v neděli Ježíšovým Zmrtvýchvstáním. Liturgický rok má obměny v katolickém i evangelickém pojetí (Frolcová, 2001, s. 20-21, 51).

Bezprostředně na Velikonoční třídění, které bylo ustanoveno na 2. vatikánském koncilu jako jednotný myšlenkový celek (*Triduum sacrum*) navazuje Doba velikonoční (Frolcová, 2001, s. 51). Tato doba trvající padesát dní je známá jako padesátnice. Byla přijata církví jako první rozšíření od slavnosti Zmrtvýchvstání a končí slavností Soslání Ducha svatého (Frolcová, 2001, s. 49).

Soslání či vylití Božího ducha je v křesťanské historii považováno za jednu z nejvýznamnějších událostí. Odehrála se v době svátku letnic roku 33 n. l. Během této události bylo pokřtěno kolem tří tisíců následovníků Ježíše (Tretera, 1993, s. 19-20; Šolle, 1996, s. 19). V Bibli o tomto zázraku vypovídá druhá kapitola Skutků apoštolů. V padesátnici je nejvýznamnějším bodem čtyřicátý den po velikonoční neděli. Slaví se jako Nanebevstoupení Páně a v Bibli je tato významná událost zapsána v první kapitole Skutků, v 9-11 verši.

Původně se Velikonoce slavily pouze jeden den, a to v neděli, která se stala svátečním dnem. Slavnost zahrnovala v sobě jak Ježíšovo umučení, tak jeho zmrtvýchvstání. Stěžejním bodem této jednodenní slavnosti byla společná eucharistická hostina po vzoru Ježíšovy Památné večeři. Od 4. století zavedla církev postní dobu (kvůli symbolice čísla 40) a rozšířila velikonoční oslavu o další dva dny, pátek a sobotu, které společně se čtvrtkem tvoří Velikonoční triduum (Vavřínová, 2006, s. 24; Frolcová, 2001, s. 49).

Encyklopedie Britannica se k oslavám vícera velikonočních dnů, jež mají být posvátné, vyjadřuje obdobně jako Vavřínová: „*Ani v Novém zákoně, ani ve spisech apoštolských Otců není nic, co by naznačovalo, že se velikonoční svátky zachovávaly. První křesťani ani nenapadlo, že by určité časy byly posvátné.*“ (The Encyclopaedia Britannica, 1910, svazek 8, s. 828).

Velikonoce obdobně jako Vánoce probíhají ve dvou rovinách, a to v rovině pozemské a duchovní. Rovina pozemská je spojena s obnovou vegetačního cyklu a životem člověka, naproti tomu v rovině duchovní jde o obnovu křestního slibu a možnosti duchovní spoluúčasti na připomínce Ježíšovy smrti a jeho zmrtvýchvstání (Frolcová, 2001, s. 14).

Oproti Vánoc, Velikonoce v duchovní rovině stojí na pevném a doložitelném základě, a proto můžeme o nich zcela říci, že jde křesťanský svátek. Nelze je však zaměňovat s Velikonocemi v rovině pozemské. V církevním prostředí (rovina duchovní) se oslavy Velikonoc soustředí kolem osoby Ježíše Krista, jak by tomu mělo logicky být. V lidovém prostředí (rovina pozemská) je ale toto období protkáno s mnoha obyčejí a tradicemi, které již s křesťanstvím nemají nic společného a zcela zjevně jde o svátky příchodu jara. Tradiční oslavy příchodu jara a znovuobrození přírody jsou mnohem starší než oslavy spojené s Ježíšem Kristem. Vychází se z pohanských svátků a oslav, jež souvisely právě s příchodem jara a magickou obnovou plodnosti. Typickými symboly jsou dnes pomlázka, barvení vajíček, zajíčci a kuřátka (Pavlincová, Horyna a kol., 2003, s. 489-491).

V katolické encyklopedii se píše, že „*Velmi mnoho pohanských zvyků oslavujících návrat jara bylo přeneseno na Velikonoce. Například vejce je symbolem klíčícího života jara a zajíc je pohanský symbol, který byl vždy symbolem plodnosti.*“ (The Catholic Encyclopedia, 1913, svazek 5, s. 227).

S tím dále souvisí tradiční obyčej koleďování a šlehání prutem či pomlázkou, darování vajec a kraslic nebo obřadní umývání. Zejména koupání dobytka a průvody do polí a sadů

s prosbami o plodnou úrodu byly typické pro tehdejší hospodáře i zemědělce (Frolcová, 2001, s. 16-17).

Všem těmto symbolům pohanských svátků se dostalo přídomek velikonoční a zcela napevno se propojily s křesťanskými hodnotami. Křesťanský svátek Velikonoce tak doprovází lidové obyčeje. Velikonoce lidové směřují k pozemskému dobru, křesťanské Velikonoce představují hledání nadpozemských duchovních hodnot.

V historických zprávách nelze nalézt, kdy se lidové tradice a obyčeje připojily ke křesťanským Velikonocím. Nelze jednoznačně říci, zda jde o iniciativu církve či obyčejného lidu, avšak pokud lidové obyčeje nešlo zrušit zákazem, církve se jim snažila dát vlastní význam. Podobnosti nalézáme ve vodě pramenité a svěcené, v zelených větvích a posvěcených ratolestí a ve vejci a vejci svěceném. Oboje roviny, duchovní i pozemskou, spojuje obnova. Pomyslná hranice mezi těmito roviny se zcela vytrácí (Frolcová, 2001, s. 22-23).

Česká pomlázka má své kořeny v lidových obyčejích, kdy koledníci chodili na obchůzky a šlehali (bili) děvčata ratolestmi, a přímo souvisí s původem koled. Kromě přání zpěvem o slibné hospodářské budoucnosti se opěvovala krása dívky a statečnost mládence a pomocí zpěvu se také věštila láska a manželství a přálo se hojnosti a dobra v rodinném životě (Večerková, Frolcová, 2010, s. 19, 125). Etymologický význam pomlázky lze vysvětlit jako magický zvyk pošlehání, který má přinést jarní sílu z rostlinstva na lidi, jenž je má omladit (Machek, 1997, s. 471).

5.1 Význam Velikonoc v současné společnosti

Obdobně jako Vánoce jsou Velikonoce záležitostí jak náboženské, tak kulturní. Z pohledu věřících, jsou Velikonoce oproti Vánocům mnohem důležitějším a nejvýznamnějším svátkem. Ve společnosti však převládá kulturní význam, který je zejména spojen se slavením svátků příchodu jara. Dle historika a pedagoga Miloše Svobody se duchovní význam pozvolna vytratil.

Dnešní doba opomíjí důvod existence i pravý význam Velikonoc. Místo náboženské tradice nabraly Velikonoce opětovně pohanský charakter, který se projevuje převážně lidovými tradicemi, jako je např. barvení vajíček. Pro mnoho lidí jsou Velikonoce pouze nositelem pracovního volna a čím dál více dostávají komerční podobu (Deník.cz, 2018, online).

Evangelický farář Vladislav Szkandera se domnívá, že zájem o náboženský význam Velikonoc v české společnosti uvádá právě v důsledku komercializace. Jistý podíl na tomto poklesu má zřejmě i sama církev, která se nedostatečně věnuje srozumitelnému výkladu nejvýznamnějšího křesťanského svátku (Remix, 2015, online).

6 Možné využití tématu v edukačním prostředí

Dle mého názoru existuje spousta důvodů, proč by se mělo křesťanství, jakožto jedno ze světových monoteistických náboženství, vyučovat na základních i středních školách, potažmo gymnáziu. Uvedu pár z nich.

Křesťanství stálo u zrodu naší evropské kultury, a aniž bychom si to třeba uvědomovali, formovalo nás a do jisté míry má na nás neustálý vliv. Křesťanská morálka a její mravní normy vycházející z Božího desatera se promítají i do našeho současného etického kodexu a tvoří minimální znalost etických norem.

Po celý rok se setkáváme se svátky, které slaví jak věřící, tak nevěřící, a které bychom díky křesťanství neměli. Pro žáka je proto velmi důležité, aby znal svou kulturu, své zvyky a tradice, a především chápal jejich význam a znal jejich původ. Přijde mi velice smutné, že většinová společnost slaví svátky, aniž by si byla vědoma, kdy, jak a proč vznikly a slaví je *tak nějak automaticky, protože se to tak prostě dělá a co by řekli ostatní, kdybych je neslavil*.

Podobné je to i s dějinami křesťanství. Žák by měl vědět, jak se křesťanství vyvíjelo a dokázal kriticky zhodnotit jeho proměny.

Je logické, že kromě křesťanství by se měly vyučovat i ostatní světová náboženství, neboť je nutné, aby žáci měli o nich ucelený přehled, mohli je kriticky zhodnotit a zaujímat vůči nim různá stanoviska. Vyučováním světových náboženství lze také předcházet do jisté míry xenofobii, nesnášenlivosti a intoleranci. Pokud žáci budou znát a chápat smysl světových náboženství, bude pro ně snazší respektovat jedince, který má odlišný názor na svět, vycházející ze svého náboženského přesvědčení. Na základě svých znalostí pak dokáže také rozeznat projevy negativní ortodoxie, která by mohla vést ke zneužívání náboženství a ohrožování lidí. Z těchto důvodů musí být náboženství nedílnou součástí výuky multikulturalismu. Důležitou roli má také etická výchova.

Samozřejmostí výuky náboženství je její objektivita a citlivost. Pedagog nesmí vnucovat žákům žádná náboženská a ideologická dogmata, nesmí je lákat k žádné konverzi do jakéhokoliv náboženství a musí se držet pravdivých faktů. Jeho vyučování musí být citlivé s ohledem na věřící i nevěřící žáky.

6.1 Zařazení tématu do Rámcových vzdělávacích programů a očekávané výstupy žáků

Učivo pro základní školu vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, a tento dokument je pro školy závazný (MŠMT, 2017, online). Křesťanství ani celkově náboženství v něm není obsaženo, tedy není vzdělávacím oborem ani průřezovým tématem na základních školách.

Téma mé bakalářské práce bych zařadila na druhý stupeň základní školy do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, v rámci vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Dějiny křesťanství lze zakomponovat také do vzdělávacího oboru Dějepis. Křesťanská morálka a mravní kodex je využitelný v doplňujícím vzdělávacím oboru Etická výchova. Téma lze rovněž použít v rámci výuky průřezového tématu Multikulturní výchovy.

Je na zvážení pedagoga, zda se bude v hodinách Výchovy k občanství, Dějepisu, Etické výchovy, Multikulturní výchovy či v jiných předmětech věnovat křesťanskému náboženství a svátků z něj vyplívajících.

Očekávané výstupy žáků uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, které lze s využitím tématu naplnit (alespoň do jisté míry):

- (VO-9-1-05) „kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí“
- (VO-9-1-06) „zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu“
- (VO-9-1-08) „objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám“
- (VO-9-1-09) „rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášlivosti“ (MŠMT, 2017, online).

Učivo pro gymnázia vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro gymnaziální vzdělávání (RVP G, 2007, s. 5). Zde je již zakomponována oblast náboženství, a to ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost ve vzdělávacím oboru Občanský a společenskovední

základ, v okruhu Úvod do filozofie a religionistiky (RVP G, 2007, s. 42). Obdobně jako u základního vzdělání lze téma pro gymnaziální vzdělávání zařadit také do výuky Dějepisu či Multikulturní výchovy.

Očekávané výstupy žáků uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnaziální vzdělávání, které lze s využitím tématu naplnit (alespoň do jisté míry):

- *„respektuje kulturní odlišnosti a rozdíly v projevu příslušníků různých sociálních skupin, na příkladech doloží, k jakým důsledkům mohou vést předsudky“*
- *„objasní, jaký význam má sociální kontrola ve skupině a ve větších sociálních celcích“*
- *„posuzuje lidské jednání z hlediska etických norem a svědomí jednotlivce, objasní dějinnou proměnlivost základních etických pojmů a norem“*
- *„rozlišuje významné náboženské systémy, identifikuje projevy náboženské a jiné nesnášenlivosti a rozezná projevy sektářského myšlení“ (RVP G, 2007, s. 40, 42).*

6.2 Návrh vyučovacích hodin

Pro oba stupně vzdělávání navrhuji dvouhodinový exkurz do problematiky Vánoc a Velikonoc a jednu vyučovací hodinu bych doporučila k výuce křesťanských mravních hodnot společně s dějinami křesťanství.

Jednu vyučovací hodinu Výchovy k občanství s tématem dějiny křesťanství a křesťanské hodnoty bych zahájila průzkumnou otázkou ohledně znalostí žáků, na téma nejzávažnější trestné činy. Na jejich odpovědi bych navázala křesťanskými hodnotami a současným etickým kodexem. Vysvětlila bych spojitost mezi nimi a poukazovala na hodnoty, které kázal Ježíš.

Dále bych pokračovala výkladem ohledně křesťanských dějin, kde bych kladla důraz na obraz prvotních křesťanů. Materiálem pro výklad by mi mohla vhodně posloužit čtvrtá podkapitola první kapitoly této bakalářské práce. Poté bych se věnovala původu křesťanství a rozebrala svaté osobnosti – Boha a Ježíše. Vycházela bych z první a druhé kapitoly této bakalářské práce.

Na závěr hodiny bych shrnula přínos křesťanství pro naši kulturu a zadala domácí úkol. Žáci by měli ručně napsat jednostránkovou esej či úvahu a na výběr by měli ze dvou témat: *Jak by vypadal dnešní svět, kdyby křesťanství neexistovalo, Je existence tolika křesťanských církví, hnutí a sekt pozitivem, negativem či obojím, a proč*. Odevzdané domácí práce bych nehodnotila známkou, pouze bych udělila splnění či nesplnění za dodržení zadání a napsala svůj komentář ke každé práci.

Vyučovací hodina by byla převážně monologická ze strany učitele.

Další vyučovací hodinu bych domácí úkoly vysbírala, zahájila krátkou diskuzí na téma Vánoce a dotazovala se žáků na jejich znalosti. Otázka, zda žáci slaví či neslaví Vánoce je dle mého názoru osobní informace a pedagog by ji neměl pokládat, žáci však mohou tuto informaci sdělit i bez dotazu učitele.

Jejich dosavadní znalosti bych začala prostřednictvím výkladu rozšiřovat, prohlubovat a mylné informace přetvářet na pravdivé. Jako podklad pro výuku lze využít část mé bakalářské práce, jedná se o čtvrtou kapitolu pojednávající právě o Vánocích. Největší důraz bych kladla na původ Vánoc a jejich smysl. Uvedla bych tři vánoční zvyky a jejich původ.

Dále bych s žáky prodiskutovala, kam se posunul význam Vánoc v dnešní době a pustila pomocí projektoru pár ilustrativních videí. Pro lepší zapamatování informací bych používala při výkladu powerpointovou prezentaci s minimálním textem a s velkým obsahem obrázků.

Na závěr hodiny bych shrnula klíčové informace a zadala žákům domácí úkol. Domácím úkolem by bylo zjistit, jaké vánoční tradice a zvyky existují po celém světě a jaký je jejich původ, přičemž důraz by byl kladen na české prostředí. Každá práce žáka musí obsahovat minimálně 10 zvyků či tradic (mimo ty z mého výkladu) a musí být podložena relevantními zdroji.

Na začátku třetí následující hodiny Výchovy k občanství bych vysbírala domácí úkoly a každého žáka vyzvala ke krátkému přednesu jednoho zvyku či tradice, přičemž by se nesměly opakovat.

Tématem hodiny této hodiny by nyní byly Velikonoce a vyučovací hodina by probíhala víceméně stejně, jako ta předcházející. Po krátké diskuzi o znalostech ohledně Velikonoc, by opět následoval výklad. Původ Velikonoc, jejich smysl a tři velikonoční zvyky. Následovala by diskuze s žáky o významu Velikonoc v současnosti. Podkladem pro učivo by mi byla pátá kapitola mé bakalářské práce, výklad by doprovázela powerpointová prezentace.

Závěr hodiny by obsahoval shrnutí získaných informací a zadání domácího úkolu. Ten by byl stejný jako v předešlé hodině, pouze s jiným tématem. Na začátku dalšího hodiny by byl přednes domácích úkolů.

Ve všech vyučovacích hodinách bych se snažila vést žáky ke kritickému myšlení a zhodnocení svých dosavadních poznatků. Seznámila bych je s principem a mechanismem sociální kontroly, který je uveden v první podkapitole čtvrté kapitoly této bakalářské práce.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo především ukázat pohled na rané křesťanství. Zjistilo se, že křesťanské náboženství vzniklo z judaismu. Bůh prorokoval příchod vykupitele, který prostřednictvím své smrti zachrání lidstvo od smrti. Židé ovšem nebyli přesvědčeni, že tou osobou je Ježíš Kristus. Právě on přišel s Novou Smlouvou, zrušil některé dosavadní příkazy a zákazy, zejména ty, které si stanovili sami lidé. Jeho stoupenci se již nedrželi lidských příkazů, nýbrž jeho, které měl od svého Otce. Zde byl počátek křesťanství.

Práce dále ukázala, jaké hodnoty zastávali prvotní křesťané. Byla to pracovitost, solidarita, láska a výborné mezilidské vztahy, které byly opředeny vysokými morálními zásadami. Především pak pro ně byla stěžejní oddaná víra. Tyto vysoké mravní hodnoty byly v rozporu s tím, co činili pozdější náboženští vůdci, jak se ukázalo ve třetí kapitole této práce. Současný papež František se však (mimo samozřejmé solidarity) snaží šířit osvětu o udržitelném rozvoji a apelovat na celé lidstvo, čímž pomáhá celému světu. Podobně činili i jeho někteří předchůdci.

Práce ukázala, že původní podoba křesťanství je vcelku odlišná od té současné, zejména pak v hierarchizaci, která se formovala až po smrti Ježíše i všech apoštolů a vydržela až do současnosti. Práce také odhalila, že papežský primát si nastolili sami lidé, nikoliv Ježíš či apoštolové. Dokonce ani apoštol Petr nebyl prvním papežem, jak se k němu většinová společnost odvolává. Dříve se také kladl důraz na ústní šíření křesťanských nauk, tedy misijní činnost. Dnes se k tomu využívají kostely, kde stabilně přednáší stálí duchovní vůdci.

Bakalářská práce dále představila ve své druhé kapitole základy nauky o Nejsvětější Trojici. Rozborem Bible a dalších dokumentů se zjistilo, že učení o Trojici nemá věrohodný základ v Bibli a je smyšleným výsledkem křesťansko-filozofických spisovatelů a duchovních vůdců. Toto dogma stále přetrvává i v dnešní společnosti.

Část práce byla věnována problematice Vánoc a Velikonoc, kde jsem se zaměřila na jejich původ a význam. Výsledkem bylo zjištění, že oba tyto svátky jsou protkány pohanskými zvyklostmi a tradicemi a mnohé z nich jsou přejaty křesťanskou církví. Také se ukázalo, že význam těchto svátků se posunul do jiné, v zásadě komerční roviny.

Závěrečná část práce poskytla nástin možného využití tématu ve výuce Výchovy k občanství a Základů společenských věd. Zde jsem vypracovala návrh tří vyučovacích hodin, využitelných jak na základní škole, tak gymnáziu.

Text práce byl prokládán důležitými pasážemi, událostmi a myšlenkami z Bible, které zvyšují jeho věrohodnost. Práce se nezabývala rozbořem pravdivosti či nepravdivosti Bible, pokládá se za to, že je to nesmyslný a důvěryhodný zdroj informací. Užit byl *Český ekumenický překlad*.

Křesťanské náboženství je velice obsáhlé téma. Ve své práci jsem se zaměřila výhradně na jeho původ, základ jeho učení a dvě hlavní křesťanské události. Předmětem dalších kvalifikačních prací by mohl být vývoj křesťanského náboženství ve středověku a rozbor dalších klíčových námětů v otázce křesťanského učení, především pak Božího desatera. Vhodným tématem je také křesťanská symbolika či křesťanské zvyklosti.

Má bakalářská práce je využitelná jako relevantní zdroj informací a podklad pro školní práce či výuku pedagoga.

Referenční seznam

Prameny a literatura

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate: Láska v pravdě: encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad. 4. vyd., (2. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.

Bible: překlad 21. století. Praha: Biblion, 2009. ISBN 978-80-87282-00-7.

Brockhaus Enzyklopädie. Sv. 20. 15. vyd. Leipzig: F.A. Brockhaus Verlag, 1928.

BROWN, Raymond Edward. *Ježíš v pohledu Nového zákona: úvod do christologie*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-228-4.

Catholic Encyclopedia. Sv. 5. Spojené státy americké: Encyclopedia Press, 1913.

Catholic Encyclopedia. Sv. 8. Spojené státy americké: Encyclopedia Press, 1913.

Encyclopædia of Religion and Ethics. Sv. 3. 3. vyd. Edinburgh: T. & T. Clark, 1910.

Encyclopædia Universalis. Sv. 19. 20. vyd. Francie: Encyclopædia Universalis, 1968.

FILIPÍ, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1998. ISBN 80-85959-35-6.

FITZMYER, Joseph A. *Co říká Nový zákon o Kristu: otázky a odpovědi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-454-7.

FRANTIŠEK. *Laudato si': Bud' pochválen: encyklika o péči o společný domov*. Praha: Paulínky, 2015. ISBN 978-80-7450-187-6.

FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-503-8.

FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1988.

HANUŠ, Jiří, ed. *První sněm celosvětové církve: první vatikánský koncil 1869-1870*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. *Historia ecclesiastica*, sv. 8. ISBN 80-85959-79-8.

HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2011. ISBN 80-7182-165-9.

HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ, ed. *Judaismus, křesťanství, islám*. Vyd. 2. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.

JOHN L. MCKENZIE. *Dictionary of the Bible*. New York: Simon & Schuster, 1995. ISBN 06-8481-913-9.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

KENYON, Frederic G. a Alfred Chester BEATTY. *The Chester Beatty Biblical papyri: descriptions and texts of twelve manuscripts on papyrus of the Greek Bible*. London: E. Walker, 1941.

KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-059-4.

LACHÂTRE, Maurice. *Nouveau Dictionnaire Universel*. Sv. 2. Paříž, 1870.

LANE, A. N. S. *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-47-X.

LÉBLOVÁ, Marta. *Církev, sekularizace, nacionalismus: první vatikánský koncil, vznik starokatolické církve a vztah katolické církve k sekularizaci a s ní souvisejícímu nacionalismu v letech 1870-1885 v českých zemích habsburské monarchie*. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-18-6.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-242-1.

MCCLINTOCK, John a James STRONG. *Cyclopedia of Biblical, Theological, and Ecclesiastical Literature*. Sv. 10. 15. vyd. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1981.

New Catholic Encyclopedia. Spojené státy americké: Catholic University of America, 1967.

New Catholic Encyclopedia. Sv. 3. Spojené státy americké: Catholic University of America, 1967.

Nouveau Dictionnaire Universel. Sv. 2. Paříž, 1870.

PAPOUŠEK, Dalibor a Helena PAVLINCOVÁ. *Česká bible v dějinách evropské kultury*. Brno: Česká společnost pro studium náboženství, 1994. ISBN 80-901823-1-3.

PAVEL VI. *Humanae vitae: encyklika o správném předávání lidského života*. Brno: Cesta, 2014. ISBN 978-80-7295-175-8.

PAVLINCOVÁ, Helena. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6.

PETRÁČEK, Tomáš. *Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-643-7.

Písmo svaté Starého Zákona v překladu Josefa Hegera. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1956.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. ISBN 80-7266-073-X.

SIMMS, Paris Marion. *The Bible from the beginning*. New York: The Macmillan company, 1929.

SPUNAR, Pavel. Bible a její tradice - bible v interkulturní komunikaci. *Religio* 1/2. 1993, s. 192-194. ISSN 1210-3640.

SUCHÁNEK, Drahomír a Václav DRŠKA. *Církevní dějiny*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3719-5.

ŠOLLE, Miloš. *Od úsvitu křesťanství k sv. Vojtěchu*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-200-4.

The Encyclopædia Britannica. Sv. 6. 15 vyd. Spojené státy americké: Encyclopædia Britannica, 1970.

The Encyclopædia Britannica. Sv. 8. 11 vyd. Spojené státy americké: Encyclopædia Britannica, 1910.

The Encyclopedia Americana. Sv. 24. 6 vyd. Spojené státy americké: Americana Corporation, 1977.

The New Encyclopaedia Britannica: Macropaedia. Sv. 10. 15. vyd. Spojené státy americké, 1976.

The World Book Encyclopedia. Sv. 3. 22. vyd. Spojené státy americké: Scott Fetzer Company, 1985.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1993.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Abeceda Vánoc*. Praha: Krásná paní, 2010. Modrá hlava, sv. 5. ISBN 978-80-86713-69-4.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 2. vyd. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-076-4.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-292-9.

VEČERKOVÁ, Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-006-0.

VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské: všeobecný úvod do Písma svatého*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0786-8.

VOUGA, François. *Dějiny raného křesťanství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-7021-231-4.

WAARDENBURG, Jacques. *Bohové zblízka: systematický úvod do religionistiky*. Brno: Ústav religionistiky filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 1997. Rubikon (Georgetown), sv. 2. ISBN 80-902197-1-3.

ZIÓŁKOWSKI, Zenon. *Nejtěžší stránky Bible*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-450-4.

Elektronické zdroje

HALÍK, Tomáš. Náboženství a společnost: Církev v občanské společnosti. *Tomáš Halík* [online]. 2002, únor [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/nabozenstvi-spolecnost/clanek/48>

HOFFMAN, Ivan. Ivan Hoffman: Konzumní charakter Vánoc. *Plus: Názory a argumenty* [online]. 2016, 24. prosinec [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/_zprava/1682622

HRONOVÁ, Zuzana. Pro konzumního ateistu nemají Vánoce význam, tvrdí filozof. *Aktuálně.cz: Magazín* [online]. 2014, 14. prosinec [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/pro-konzumniho-ateistu-jsou-vanoce-na-nic-rika-filozof/r~1aa261e07f7811e4bdad0025900fea04/>

Info o Vira.cz. *Vira.cz: Z víry čerpat sílu k životu* [online]. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/O-webu/Info-o-Viracz>

JEDLIČKOVÁ, Lenka. Smysl Vánoc byl dříve úplně jiný než dnes, říká etnografka Veronika Hrbáčková. *Statutární město Olomouc: oficiální informační portál* [online]. 2014, 15. prosinec [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/17047>

LOUDA, Jiří. Velikonoce ztratily původní význam, říká Milan Svoboda z katedry historie. *Deník.cz: Z domova* [online]. 2018, 1. duben [cit. 2018-04-17]. Dostupné z:

https://www.denik.cz/z_domova/rozhovor-velikonoce-ztratily-svuj-puvodni-vyznam-rika-milan-svoboda-20180401.html

MATULÍK, Rostislav. Vánoce jsou už i čínským svátkem. Ale jen konzumním. *Rozhlas: Náboženství*[online]. 2008, 25. prosinec [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/530146

MLEJNEK, Josef. Josef Mlejnek jr.: Vánoce jako sentimentální šrotovné. *Rádio Česko: Český rozhlas*[online]. 2011, 16. listopad [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/analyzy/_zprava/977073

MYDLÁŘOVÁ, Kateřina. Dnešní význam Velikonoc?. *Remix* [online]. 2015, 7. květen [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://remix.nicm.cz/dnesni-vyznam-velikonoc/>

Noc kostelů: Noc kostelů v zahraničí [online]. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <https://www.nockostelu.cz/kontakty/zahranici>

NOVÁK, Ondřej a Ondřej ČIHÁK. Dnes Vánoce lidi nespojují, ale prohlubují mezi nimi sociální nerovnost, říká sociolog. *Plus: Magazín Leonardo* [online]. 2017, 24. prosinec [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/magazinleonardo/_zprava/dnes-vanoce-lidi-nespojui-ale-prohlubuji-mezi-nimi-socialni-nerovnost-rika-sociolog--1777263

O sbírce. *Tříkrálová sbírka* [online]. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.trikralovasbirka.cz/o-sbirce>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2017. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy*[online]. 2017, 5. duben [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>

ŠTAMPACH, Ivan. Dnešní vánoce. *Deník Referendum* [online]. Referendum, 2012, 24. prosinec. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/14618-dnesni-vanoce>

Téměř dvě pětiny občanů řadí mezi vánoční zvyky návštěvu kostela. *Stem.cz: nezisková organizace*[online]. 2017, 22. prosinec [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/temer-dve-petiny-obcanu-radi-mezivanoocni-zvyky-navstevu-kostela-2>

VRBOVÁ, Daniela a Lucie MAŇOUROVÁ. Historie Velikonoc sahá do pohanských dob. Aneb od zajíčka k beránkovi. *IRozhlas: Zprávy z domova* [online]. 2012, 6. duben [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/historie-velikonoc-saha-do-pohanskych-dob-aneb-od-zajicka-k-berankovi_201204061830_lmanouro

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Šebestová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Křesťanství – jeho zrod a dnešní podoba, význam a role v současné společnosti
Název v angličtině:	Christianity - Its Origin and Current Form, Significance and Role in Contemporary Society
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá křesťanským náboženstvím, především jeho zrodem, proměnou a dopadem na současnou společnost. Představuje dvě nejvýznamnější křesťanské osobnosti – Boha a Ježíše, nahlíží na morální obraz prvotních křesťanů a předkládá vývoj vedení křesťanské hierarchizace. Poskytuje základy tvorby nauky o Boží Trojici a zahrnuje rozbor problematiky Vánoc a Velikonoc, jakožto dvou nejvýznamnějších křesťanských událostí. Uvádí možné využití tématu ve výuce.
Klíčová slova:	Bůh, Ježíš, Bible, zrod křesťanství, morálka, církve, papež, koncil, Boží Trojice, Velikonoce, Vánoce, zvyky a tradice, RVP
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with Christian religion, especially its origin, transformation and impact on contemporary society. It represents the two most important Christian personalities - God and Jesus, looks at the moral image of the early Christians, and presents the development of the leadership of Christian hierarchization. It provides the basics of the creation of doctrine of the God's Trinity and includes the analysis of Christmas and Easter as the two most important Christian events. It indicates the possible use of the subject in the education.
Klíčová slova v angličtině:	God, Jesus, Bible, origin of Christianity, morality, Christian Church, pope, council, God's Trinity, Easter, Christmas, customs and traditions, RVP
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	55
Jazyk práce:	Český jazyk